



تهیه شده در:

معاونت اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

فروردین ماه ۱۳۹۵

بررسی مسائل روز اقتصاد ایران

همکاران این شماره:

ناظر: منیره امیرخانلو

گزارش شماره ۱: زهرا محمدی مزرعه شاهی

گزارش شماره ۲: آیدا ابونبی - سارا پارسی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	گزارش شماره ۱: مطالعات تطبیقی تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط در جهان؛ تجربه تایلند
۳۵	گزارش شماره ۲: مدل‌های مختلف فعالیت اتاق‌های بازرگانی



گزارش شماره ۱:

مطالعات تطبیقی تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط در جهان؛ تجربه تایلند

خلاصه مدیریتی

بنگاه‌های کوچک و متوسط در همه کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، منبع عمده اشتغال و خلق درآمد و صادرات هستند. این بنگاه‌ها مستقیماً با رشد اقتصادی مرتبط بوده و نقش اساسی در اشتغال، به کارگیری منابع مالی کوچک و پراکنده و ایجاد حلقه اتصال بین صنایع و بخش‌های مختلف و نهایتاً در رشد اقتصادی دارند. بنابراین می‌توان گفت که رشد اقتصادی کشورها تا حد زیادی به میزان تقویت این بنگاه‌ها و گسترش اثربخشی آنها در اقتصاد بستگی دارد، چرا که این بنگاه‌ها هستند که در عمل با خلق نوآوری و ایجاد اشتغال، زمینه‌ساز پویایی اقتصادها شده و ظرفیت‌های مالی و حقوقی را در جامعه ارتقاء می‌بخشند. مطالعات بسیاری نشان داده‌اند که دسترسی به منابع مالی برای بنگاه‌های کوچک و متوسط به مراتب سخت‌تر از بنگاه‌های بزرگ است. دلیل عمده این مسئله عدم توانایی این بنگاه‌ها در تامین وثیقه مالی مناسب و یا مشکلات موجود در بازپرداخت اصل و بهره وام‌های دریافتی است. چرا که ریسک عدم بازپرداخت بدهی در بین این بنگاه‌ها بسیار بالاست و به همین دلیل بانک‌ها اغلب از اعطای وام به آنها خودداری می‌کنند. این دشواری



تا حدی است که عمدتاً از تأمین مالی به عنوان عمده ترین مانع توسعه ای در برابر بنگاه های کوچک و متوسط نام برده می شود.

علی رغم نقش قابل توجه صنایع کوچک و متوسط در تشکیل تولید ناخالص داخلی و توسعه صادرات کشورهای جهان و توجه ویژه به آنها، در ایران این صنایع همچنان با بی‌مهری و بی‌اقتبالی روبرو هستند. طبق گزارش سازمان صنایع کوچک و شهرک های صنعتی در مورد موانع رشد و توسعه شرکت های کوچک و متوسط مستقر در شهرک های صنعتی و دلایل غیر فعال شدن احتمالی آنها، عوامل متعددی از جمله کمبود نقدینگی، فقدان بازار، تأمین مواد اولیه، ماشین آلات و اختلاف شرکا شناسایی شده است. دامنه مشکلات پیش روی این بنگاه ها تا حدی گسترده است که هر نهاد و وزارت خانه ای با توجه به عملکرد خود، تعریف خاص و متمایزی از بنگاه های کوچک و متوسط ارائه می کند. از طرفی پراکندگی موضوع و تنوع فعالیت این نوع بنگاه ها سبب شده است تا نهادها و دستگاه های مختلفی دست اندر کار تأمین مالی آن ها شوند. همچنین حمایت های مالی ارائه شده از سوی دستگاه های مختلف به دلیل برخوردار نبودن از استراتژی مشخص، نگرشی کوتاه مدت و موقتی داشته و بنابراین نمی تواند رافع مشکلات صنایع کوچک و متوسط در تأمین مالی مورد نیاز باشد.

هدف از انجام این مطالعه، بررسی و بهره گیری از تجربیات کشورهای موفق و روش ها و استراتژی های به کار گرفته شده توسط سیستم های مالی این کشورها در تأمین مالی، حمایت از این بنگاه ها و مرتفع ساختن مشکلات پیش روی آنها است. کشور تایلند، به دلیل دارا بودن ساختار مالی مشابه با ایران (سیستم مالی بانک محور) و نیز روند افزایشی سهم بنگاه های کوچک و متوسط در تولید ناخالص داخلی این کشور، به طور خاص در این مطالعه بررسی شده است.

بنگاه های کوچک و متوسط نقش عمده ای در گرداندن اقتصاد تایلند بر عهده دارند. ۹۷,۲ درصد از کل بنگاه های این کشور را بنگاه های کوچک و متوسط تشکیل می دهند؛ به طوری که در سال ۲۰۱۳ این بنگاه ها ۳۷,۴ درصد از تولید ناخالص داخلی تایلند را ایجاد کردند. بار اصلی تأمین مالی صنایع کوچک در تایلند بر عهده بانک ها بوده و بازار سرمایه نیز تا حدی در تأمین مالی بنگاه ها مشارکت دارد. تأمین مالی بانک محور از طریق دو شیوه وام دهی مستقیم و وام دهی مبتنی بر ضمانت نامه انجام شده و تأمین مالی در بازار سرمایه نیز از دو طریق بازار سرمایه گذاری های جایگزین (که به بنگاه ها در فراهم آوردن الزامات ورود به بورس اوراق بهادار کمک کرده) و صندوق های سرمایه گذاری شهری انجام می شود.

در بخش بانکی، سهم وام های اعطایی به بنگاه های کوچک و متوسط از حدود ۲۹ درصد در سال ۲۰۰۹، به حدود ۳۶,۶ درصد در سال ۲۰۱۴ رسیده است. همچنین در بخش بازار سرمایه، تعداد بنگاه های فعال در بازار



سرمایه گذاری های جایگزین این کشور، از ۶۰ بنگاه در سال ۲۰۰۹ به ۱۰۹ بنگاه در سال ۲۰۱۴ بالغ شده که نشان دهنده اهمیت صنایع کوچک و متوسط در کشور تایلد و سیاست های حمایتی دولت در مورد آنها است. مطالعه تجربه تایلد، نشان دهنده نیاز به تاسیس یک بانک تخصصی مجزا برای ارائه خدمات بانکی و مشاوره ای به بنگاه های کوچک و متوسط و نیز لزوم ایجاد یک نهاد ضمانت در کشور است که می تواند موجب تسهیل دسترسی بنگاه های کوچک و متوسط به بازار اعتبار، افزایش کارایی دارایی ها و حل معضل معوقات بانکی را فراهم آورد. آنچه از بررسی های به عمل آمده منتج شده، نشان می دهد که در مورد کشور ایران، آن چه بیش از هر چیز اهمیت دارد، توجه دولت به اهمیت نقش بنگاه های کوچک و متوسط و طراحی برنامه ای مدون برای تقویت این بخش است. وضع قوانینی که بتواند به روان سازی جریان توسعه ای این بنگاه ها کمک کند، بدون شک اساس حرکت در این مسیر را تشکیل می دهد. نهایتاً وجود عزم جدی در اصلاح و بهبود محیط کسب و کار، کاستن از بوروکراسی های موجود و فراهم آوردن الزامات یک اقتصاد باز می تواند در تحقق هدف افزایش توانایی بنگاه های کوچک و متوسط در عرصه اقتصادی و در نتیجه افزایش رشد و توسعه، نقش چشمگیری داشته باشد.

۱- مقدمه

بررسی های علمی مختلف در زمینه رشد اقتصادی همگی اتفاق نظر دارند که نرخ رشد کشورها به طور عمده ای بستگی دارد به ۱- توانایی آنها در پیوستن به اقتصاد جهانی از طریق تجارت و سرمایه گذاری، ۲- ظرفیت آنها در نگهداری از منابع مالی دولت و پول سالم و ۳- توانایی آنها در ایجاد نهادهای حافظ حقوق مالکیت و قوانین ناظر بر قراردادها. اگر چه سیاست گذاری در راستای ارتقای عوامل مذکور بر عهده دولت ها است، اما این بنگاهها هستند که در عمل با خلق نوآوری و ایجاد اشتغال، زمینه ساز پویایی اقتصادها شده و ظرفیت های مالی و حقوقی را در جامعه ارتقاء می بخشند.

تا قبل از پررنگ شدن نقش فناوری های نوظهور در دهه های پایانی قرن بیستم، تمرکز اغلب اقتصادهای جهانی به تقویت و توسعه هرچه بیشتر بنگاه های بزرگ بود. اما با آغاز این تحولات در آن مقطع زمانی، توجه دولت ها به نقش ویژه بنگاه های کوچک و متوسط در توسعه اقتصادی، افزایش یافت و سیاست گذاران را بر آن داشت تا ضمن شناخت عوامل موثر بر توسعه و همچنین موانع پیش روی آنها، سیاست های حمایتی لازم را نیز به کار گیرند. شرکتهای کوچک و متوسط عموماً با محدودیتهای بیشتری در مقایسه با شرکتهای بزرگ مواجه هستند. محدودیت هایی از قبیل کاهش دسترسی به بازارهای مالی و بازارهای کالا و خدمات، نیروهای ماهر، فن آوری ها و سرمایه که دلیل عدم وجود صرفه ناشی از مقیاس بر این بنگاه ها تحمیل می شود. فقدان دسترسی مناسب شرکتهای خرد، کوچک و متوسط به منابع تأمین مالی، بعنوان یکی از مهمترین موانع رشد این شرکتهای از سوی مدیران آنها مطرح می گردد. از آنجا که از نقطه نظر بانکهای تجاری و مؤسسات تأمین مالی، ارائه خدمات مالی به بنگاه های کوچک و متوسط غالباً پر ریسک تر و پر هزینه تر است، این شرکتهای معمولاً با کم مهری و عدم امکان دریافت مناسب خدمات مالی از جانب نهادهای مالی مواجه هستند.

این مطالعه در راستای ضرورت بهبود تأمین مالی بنگاه های کوچک و متوسط و از طریق بررسی تجربیات کشورهایی با سیستم مالی بانک محور و موفق در تأمین مالی این بنگاه ها، تلاش دارد که راهکارهای مناسبی جهت حل مشکل تأمین مالی این بنگاه ها ارائه نماید. در این راستا، کشور تایلند به دلیل دارا بودن ساختار مالی با محوریت بانک ها و نیز روند افزایشی سهم بنگاه های کوچک و متوسط در تولید ناخالص داخلی این کشور، به طور خاص در این مطالعه بررسی خواهد شد.

بنابراین پس از ارائه تعاریف موجود و اهمیت و نقش بنگاه های کوچک و متوسط در اقتصاد، وضعیت ایران در تأمین مالی این بنگاه ها بازبینی شده است. سپس به بررسی وضعیت کشور تایلند پرداخته شده و در نهایت



نکاتی که می تواند راهنمای برون رفت از معضل فعلی صنایع کوچک در ایران باشد، از تجربه این کشور استخراج شده است.

۲- تعریف بنگاه های کوچک و متوسط

بنگاه های کوچک و متوسط^۱ (SMES) فعال در بخش خصوصی، در همه کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، منبع عمده اشتغال و خلق درآمد و صادرات هستند. این بنگاه ها انواع فعالیت ها، از تولید ابزار کشاورزی ابتدایی توسط یک صنعتگر روستایی، یک کافی شاپ کوچک، یک کافی نت در یک شهر کوچک تا یک شرکت مهندسی تولید، فروش و صادرات نرم افزار و یک کارخانه تولید و صادرات قطعات خودرو را شامل می شوند. همچنین این بنگاه ها می توانند در انواع بازارها فعالیت نمایند (بازارهای روستایی، شهری، محلی، ملی، منطقه ای و یا بازارهای بین المللی). می توانند دارای سطوح مختلف مهارتی، سرمایه ای و پیچیدگی باشند و نهایتاً می توانند در بخش رسمی یا غیر رسمی اقتصاد فعالیت نمایند. [۳]

از نظر سازمانی، یک بنگاه کوچک و متوسط بسیار پیچیده تر از یک بنگاه خرد است که تنها توسط یک نفر اداره می شود و از سوی دیگر ساختار این بنگاه بسیار ساده تر از مؤسسات عظیمی است که از لایه های مختلف مدیریتی و دپارتمان های تخصصی تشکیل شده اند. با وجود تعاریف مختلف از این بنگاه ها، از نظر بانک جهانی، بنگاه های کوچک و متوسط آنهایی هستند که در تقسیم بندی نشان داده شده در جدول شماره ۱ بگنجد. [۴]

جدول شماره ۱: تعریف بانک جهانی از بنگاه های کوچک و متوسط

اندازه بنگاه	تعداد کارگران	میزان دارایی ها	فروش سالانه
خرد (بسیار کوچک)	کمتر از ۱۰ نفر	کمتر از ۱۰۰ هزار دلار	کمتر از ۱۰۰ هزار دلار
کوچک	کمتر از ۵۰ نفر	کمتر از ۳ میلیون دلار	کمتر از ۳ میلیون دلار
متوسط	کمتر از ۳۰۰ نفر	کمتر از ۱۵ میلیون دلار	کمتر از ۱۵ میلیون دلار

Source: World Bank

تعریف بنگاه های کوچک و متوسط در ایران بین سازمان های مختلف، متفاوت است. ارگان ها و سازمان های مختلف هر یک بنا به مقتضیات کاری خود به تعریف و تقسیم بندی بنگاه ها از حیث بزرگی، کوچکی و متوسطی پرداخته اند. بر اساس تعریف وزارت صنعت، معدن و تجارت و وزارت جهاد کشاورزی، بنگاه های کوچک و متوسط، واحدهای صنعتی و خدماتی هستند که کمتر از ۵۰ نفر کارکن دارند. همچنین مرکز آمار ایران، مطابق کتاب آمار سال ۱۹۹۹ کسب و کارها را به چهار گروه طبقه بندی کرده است: کسب و کارهای ۹-۱ کارگر، ۴۹-۱۰

¹ Small and Medium sized Enterprises

کارگر، ۵۰-۹۹ کارگر و بیش از ۱۰۰ کارگر و فقط کسب و کارهای کمتر از ۱۰ نفر شاغل را بنگاه‌های کوچک و متوسط محسوب می‌کند. آنچه اداره آمار بانک مرکزی به‌عنوان طبقه‌بندی واحدهای صنعتی در نظر می‌گیرد بدین صورت است که واحدهای با کمتر از ۱۰ نفر کارکن «خرد»، ۱۰ تا ۴۹ نفر کارکن «کوچک»، ۵۰ تا ۹۹ نفر کارکن «متوسط» و بالاتر از ۱۰۰ نفر کارکن «بزرگ» نامیده می‌شوند. [۱۸]

بنا به تعریف سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی، صنایع کوچک به صنایعی گفته می‌شود که تعداد شاغلان آنها بین ۵ تا ۵۰ نفر باشد و صنایع بزرگ، صنایعی هستند که تعداد شاغلان بیش از ۵۰ نفر داشته باشند. به طور کلی تعریف آماری بنگاه‌های کوچک و متوسط در کشورهای مختلف، متفاوت است و به تعداد کارگران بنگاه، ارزش فروش و یا میزان دارایی‌های بنگاه بستگی دارد. متداول‌ترین متغیر تعیین‌کننده، تعداد کارگران است. در کشورهای عضو اتحادیه اروپا، بسیاری از کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه^۱ و برخی کشورهای در حال توسعه، حد بالای تعداد کارگران در این بنگاه‌ها بین ۲۰۰ تا ۲۵۰ نفر است. البته استثنائات اندکی هم وجود دارد از جمله ژاپن (۳۰۰ کارگر) و آمریکا (۵۰۰ کارگر). [۳]

۳- اهمیت بنگاه‌های کوچک و متوسط در اقتصاد

اهمیت بنگاه‌های کوچک و متوسط و کارآفرینان در رشد و توسعه اقتصادی در اواخر دهه ۱۹۴۰ همزمان با معرفی سیاست‌های هدف دار اقتصادی (از قبیل اعتبارات یارانه‌ای و برخی مالیات‌های خاص) مشخص شده بود و دولت‌ها از تاسیس این بنگاه‌ها حمایت می‌نمودند (بنگاه‌های کوچک و متوسط در ژاپن و توسط منابع مالی دولتی در سال ۱۹۴۸، در آمریکا در سال ۱۹۵۳، در هند در سال ۱۹۵۴ و در ترکیه در سال ۱۹۷۶ ایجاد شدند). [۳]

در حال حاضر، بنگاه‌های کوچک و متوسط به طور متوسط ۹۶ درصد بنگاه‌های موجود در منطقه آسیا را تشکیل می‌دهند که ۶۲ درصد کل نیروی کار موجود در این منطقه در این بنگاه‌ها مشغول به کار هستند. همچنین ۴۲ درصد تولید ناخالص داخلی ایجاد شده در این منطقه نیز متعلق به بنگاه‌های کوچک و متوسط است. [۱]

در اروپا نیز ۹۹٫۸ درصد از کل بنگاه‌های فعال در بخش کسب و کار غیر مالی، بنگاه‌های کوچک و متوسط هستند که ۵۸ درصد ارزش افزوده ایجاد شده در این بخش و ۶۷ درصد اشتغال این بخش را تشکیل داده است. [۵] همچنین ۸۰ درصد از صادرات اروپا توسط این بنگاه‌ها انجام می‌شود. [۶]

^۱ OECD (Organization for Economic Co-Operation and development)

در ۳۰ کشور پر درآمد از اعضای سازمان همکاری های اقتصادی و توسعه (OECD) کسب و کارهای کوچک و متوسط، دو سوم اشتغال بخش رسمی را تشکیل داده و طبق برآوردها، حداقل ۹۵ درصد از کسب و کارهای ثبت شده در سراسر جهان، کسب و کارهای کوچک و متوسط هستند. [۲۳]

مطالعات نشان داده اند که این بنگاه ها مستقیماً با رشد اقتصادی مرتبط هستند. در واقع اندازه نسبی بخش بنگاه های کوچک و متوسط در یک کشور به طور مثبتی با رشد اقتصادی آن کشور مرتبط است و بنگاه های کوچک و متوسط در بخش رسمی اقتصاد حدود نیمی از تولید ناخالص داخلی در کشورهای با درآمد بالا را تشکیل می دهند. به علاوه شواهدی وجود دارد مبنی بر این که بنگاه های کوچک و متوسط منبع اصلی ایجاد اشتغال در بسیاری از کشورها هستند. [۹]

بنابراین می توان گفت که بنگاه های کوچک و متوسط نقش اساسی در اشتغال، به کار گیری منابع مالی کوچک و پراکنده و ایجاد حلقه اتصال بین صنایع و بخش های مختلف و نهایتاً در رشد اقتصادی دارند. [۲۱]

از طرفی رونق کسب و کارهای کوچک و متوسط، منجر به کاهش نرخ مشارکت نیروی کار در شغل های کاذب و غیر رسمی شده و در نتیجه سبب هدایت بخش غیر رسمی به بخش مولد اقتصاد می شود. این مسئله به ویژه در کشورهای در حال توسعه به دلیل نقش بالای بخش غیر رسمی می تواند مؤثر واقع شود. به علاوه بنگاه های کوچک و متوسط با تولید کالاهای جدید و متنوع، نقش مهمی در افزایش رقابت پذیری در بازارهای جهانی دارند. [۲۴]

در راستای ارتقای کمی و کیفی این بنگاه ها ادبیات بسیاری موجود است. اما بررسی تجربه کشورهای توسعه یافته و ارزیابی علمی نتایج به دست آمده توسط آنها، می تواند راهکارهایی را برای کشورهای در حال توسعه ارائه دهد که بتوانند با توجه به شرایط خاص کشورهای خود از این راهکارها استفاده نمایند. آن چه که امروزه سازنده بودن آن در توسعه بنگاه های کوچک و متوسط به اثبات رسیده است، شامل درس های زیر است:

- ثبات و صلح دو متغیر کلیدی در مسئله توسعه بنگاه های کوچک و متوسط هستند. مطالعات نشان داده است جنگ و ناامنی از عوامل بازدارنده سرمایه گذاری خصوصی به ویژه در مورد سرمایه گذاران خارجی است.
- توسعه بنگاه های کوچک و متوسط نیازمند یک استراتژی چندجانبه است که با استراتژی ملی توسعه، کاهش فقر و رشد اقتصادی در هر کشور هماهنگ باشد. موفقیت این استراتژی به توانایی دولت ها در اجرای سیاست های کلان اقتصادی، قابلیت سهام داران در توسعه محیط کسب و کار خرد مساعد و توانایی بنگاه های کوچک و متوسط در اجرای سیاست های مناسب کسب و کار بستگی دارد.

- گفت و گو و همکاری بین سهام داران و ذی نفعان نیز یک ضرورت است. گفتگوی بخش خصوصی و دولت و جامعه مدنی و همکاری بین آنها می تواند از طریق پررنگ نمودن نیازهای اساسی بنگاه های کوچک و متوسط، سبب افزایش کمیت و کسب نتایج بهتر در مسیر توسعه این بنگاه ها شود.
- سرمایه گذاری در زیربناهای فیزیکی، خدمات کسب و کار، ظرفیت های اجرایی سیاست ها و نیز سرمایه گذاری بر روی مدیران محلی و حمایت از آنها می تواند زمینه ساز دستیابی به موفقیت باشد. دسترسی بنگاه های کوچک و متوسط به بازارهای محلی، ملی، منطقه ای و جهانی و یکپارچگی بنگاه ها با آنها، نیازمند سرمایه گذاری های اساسی در توسعه زیربناهای فیزیکی پایدار و دریافت خدمات کسب و کار توسط بنگاه های کوچک و متوسط در همه مناطق، از جمله مناطق روستایی و دورافتاده است.
- افزایش مشارکت بانوان در توسعه بنگاه های کوچک و متوسط باید در هر مرحله و در تمام سطوح در نظر گرفته شود. ابعاد جنسیتی باید در تمام سیاست ها و برنامه های توسعه ای این بنگاه ها در نظر گرفته شود. [۳]

۴- سیاست های اقتصادی کلان و خرد

قابلیت پیش بینی محیط اقتصادی بدون شک یک عامل تعیین کننده در فرآیند تصمیم گیری های کسب و کار است. نه تنها بنگاه های کوچک و متوسط، بلکه بنگاه های بزرگ و چندملیتی نیز بسیار تحت تاثیر توانایی دولت در تصمیم سازی های کلان اقتصادی هستند. کسری بودجه پایین و نظام ارزی باثبات و شفاف، حداقل امنیت پایداری را که بنگاه ها برای تصمیم گیری های کسب و کار احتیاج دارند برای آنها فراهم می کند. شيفر و ودر^۱ (۲۰۰۱)، در یک بررسی جهانی به این نتیجه دست یافتند که تورم و نرخ ارز، بنگاه های کوچک و متوسط را بیشتر از بنگاه های بزرگ تحت تاثیر قرار می دهد. دلیل این است که بنگاه های کوچک در مقایسه با بنگاه های بزرگ فرصت های پوشش ریسک^۲ کمتری را در اختیار دارند. اما بی ثباتی سیاسی همه بنگاه ها را به یک میزان متاثر می نماید. [۳]

اما در سطح خرد، بهبود توانایی سهامداران در خلق یک فضای مساعد برای کسب و کار، می تواند نتایج پرباری به همراه داشته باشد. در حالت ایده آل، یک محیط مناسب برای کسب و کار باید دارای چارچوب های قانونی و نظارتی تسهیل شده، حاکمیت خوب، عدم وجود فساد، منابع مالی قابل استحصال و فراوان، زیر ساخت های مناسب، نیروی کار ماهر، سالم و فراوان، قابلیت دسترسی به منابع فیزیکی مورد نیاز در قیمت های رقابتی و ...

¹ Shiffer and Weder (2001)

² Hedging Opportunities



باشد. به عبارت ساده تر، یک محیط ایده آل جایی است که در آن بنگاه های کوچک و متوسط بتوانند با نهاد ها، بازارها و سازمان ها تعامل داشته باشند و رقابت پذیری خود را افزایش دهند.. [همان]

اما این محیط ایده آل در کشورهای در حال توسعه فاصله بسیاری با کشورهای پیشرفته دارد. در بررسی به عمل آمده توسط شیفر و ودر، که در بر گیرنده ی مشاهداتی از ۱۰۰۹۰ بنگاه در ۸۰ کشور جهان بوده است، عمده ترین مشکلات پیش روی این بنگاه ها در توسعه و ادامه روند کسب و کارشان استخراج شده است. نتایج این بررسی ها در جدول شماره ۲ آورده شده است. در این جدول درصد بنگاه هایی که هر کدام از موانع مطرح شده را به عنوان مشکل اصلی قلمداد می کرده اند به همراه رتبه بندی این موانع مشخص است. [۱۷]

جدول شماره ۲: مشکلات عمده بنگاه ها در فضای کسب و کار (درصد از پاسخ دهندگان)

رتبه	همه بنگاه ها	بنگاه های کوچک	بنگاه های متوسط	بنگاه های بزرگ
۱	تامین مالی	تامین مالی	تامین مالی	بی ثباتی سیاسی
۲	تورم	تورم	مالیات و قوانین	تامین مالی
۳	بی ثباتی سیاسی	مالیات و قوانین	تورم	تورم
۴	مالیات و قوانین	بی ثباتی سیاسی	بی ثباتی سیاسی	جرایم خیابانی
۵	نرخ ارز	جرم های خیابانی	نرخ ارز	فساد
۶	فساد	فساد	فساد	نرخ ارز
۷	جرم های خیابانی ^۱	نرخ ارز	جرم های خیابانی	جرایم سازمان یافته
۸	جرایم سازمان یافته ^۲	جرایم سازمان یافته	جرایم سازمان یافته	مالیات و قوانین
۹	اقدامات ضد رقابتی	اقدامات ضد رقابتی	اقدامات ضد رقابتی	زیرساخت
۱۰	زیرساخت ها	زیرساخت ها	زیرساخت ها	اقدامات ضد رقابتی
۱۱	قوه قضایی	قوه قضایی	قوه قضایی	قوه قضایی

Source: Schiffer, Mirjam; Weder, Beatrice; Firm Size and the Business Environment: Worldwide Survey Results; Discussion Paper Number 43; International Finance Corporation (IFC); 2001

همانطور که ملاحظه می شود، تامین مالی به عنوان عمده ترین مانع توسعه ای در برابر بنگاه های کوچک و متوسط مطرح شده است.

¹ Street Crime

² Organized Crime

۵- تأمین مالی بنگاه های کوچک و متوسط

بحث تأمین مالی بنگاه های کوچک و متوسط به دلیل اهمیت آنها، همواره موضوع مورد توجه سیاست گذاران و محققان بوده است. در ادبیات مربوطه، روش ها و شیوه های وام دهی به بنگاه های کوچک و متوسط عموماً به دو گروه وام دهی معاملاتی^۱ و وام دهی رابطه ای^۲ تقسیم می شود. در وام دهی معاملاتی که مشتمل بر وام دهی بر اساس صورت های مالی، امتیاز دهی اعتباری، وام دهی به پشتوانه دارایی، عاملیت و تضمین اعتبار می باشند، عموماً از اطلاعات مستند در تصمیم اعطای اعتبار استفاده می شود که از جمله این اطلاعات، می توان به نسبت های مالی محاسبه شده از صورت های مالی حسابرسی شده، رتبه بندی اعتباری، سوابق اطلاعاتی تهیه شده توسط دفاتر اعتباری و ... اشاره نمود. این در حالی است که در وام دهی رابطه ای تصمیم اعطای اعتبار با تاکید ویژه بر اطلاعات غیر مستند که در طول رابطه بلندمدت اعتباردهنده با بنگاه جمع آوری شده است صورت می پذیرد. [۲۲]

۵-۱- روش های تأمین مالی بنگاه های کوچک و متوسط

الف) روش مبتنی بر بدهی

تأمین مالی مبتنی بر بدهی به معنای وجوه قرض گرفته شده توسط مالکان کسب و کارهای کوچک است. ویژگی های این روش به طور خلاصه عبارت است از:

۱- عموماً SMEها نیاز به وام های بسیار بلندمدت ۱۰ تا ۲۰ سال دارند.

۲- وثیقه های سنگینی برای گرفتن وام نیاز است.

۳- نرخ بهره وام بسیار بالاست و گاه صرفه سرمایه گذاری را از بین می برد.

۴- دارایی SMEها در صورت عدم بازپرداخت وام توقیف می شود.

مهمترین منابع تأمین مالی مبتنی بر بدهی، بانک های تجاری، مؤسسه های تأمین مالی و شرکت های بیمه هستند.

ب) روش های مبتنی بر سرمایه

در این روش، سرمایه گذار نیز در زمره مالکان کسب و کار قرار می گیرد و بنابراین در ریسک و بازده شریک خواهد بود. ویژگی های این نوع از تأمین مالی بنگاههای کوچک و متوسط عبارت است از:

۱- یک سرمایه گذار در بازار سرمایه مانند شریک در اداره و مالکیت SME است.

۲- هیچ اجباری برای بازپرداخت (استرداد) مبلغ سرمایه گذاری در سهام توسط سرمایه گذار وجود ندارد.

¹ Transaction Lending

² Relationship Lending



- ۳- هیچ نیازی به پرداخت بهره همچون بازار وام نیست.
- ۴- سرمایه گذار در صورتی به سود دست می یابد که شرکت فعالیت خود را شروع و رشد کند.
- ۵- در بازار سرمایه، هزینه افزایش سرمایه یک بار است و در سال های متمادی دیگر هزینه چندانی ندارد.
- ۶- مشارکت پذیری در شرکتهای تولیدی سهم بسیار عظیمی در رشد تولید و نوآوری و اشتغال در کشور ایفا می کند.

بازار سرمایه، شامل شرکت بورس اوراق بهادار و انواع صندوق های سرمایه گذاری، منبع اصلی این نوع تامین مالی است. [۲۰]

۵-۲- مشکلات بنگاه های کوچک و متوسط در تامین مالی

مطالعات بسیاری نشان می دهند که دسترسی به منابع مالی برای بنگاه های کوچک و متوسط به مراتب سخت تر از بنگاه های بزرگ است. دلیل عمده این مسئله به عدم توانایی بنگاه ها در تامین وثیقه مالی مناسب و یا عدم شفافیت در بازپرداخت بدهی شان است. عدم شفافیت اجتناب ناپذیر این بنگاه ها، به مشکل اطلاعات نامتقارن که در زمان بحران مالی تشدید می شود، دامن زده و باعث می شود که اعتبارات مالی برای این بنگاه ها سهمیه بندی شده و کمتر از حد استاندارد تعیین شود. همچنین از آن جا که حدود نیمی از بنگاه های کوچک و متوسط تنها برای پنج سال یا کمتر دوام می آورند، بسیاری از آنها قادر به ایجاد روابط مالی بلندمدت با بانک ها و یا سابقه اعتباری برای خود نیستند. [۱۴]

از سوی دیگر این بنگاه ها در مقایسه با بنگاه های بزرگ، نه تنها به دلیل کوچک بودن، بلکه به دلیل ثبات کمتر فعالیت و عدم توانایی برآورده نمودن پیش نیازهای لازم جهت پذیرفته شدن در بورس اوراق بهادار، عموماً نمی توانند به تامین مالی از طریق بازار سرمایه بپردازند. [۲۳]

بررسی های شرکت تامین مالی بین المللی (IFC^۱) نشان می دهد که حدود نصف تا دو سوم از بنگاه های کوچک و متوسط در بخش رسمی اقتصاد، از کمبود دسترسی به منابع مالی مناسب آسیب می بینند. [۹] به طور کلی، منظور از دسترسی به منابع مالی، عدم وجود موانع قیمتی و غیر قیمتی در استفاده از خدمات مالی است. بنابراین بهبود دسترسی به منابع مالی به معنی بهبود درجه در دسترس بودن منابع مالی برای همه و با یک قیمت عادلانه است. بنابراین استفاده همیشه به معنی دسترسی نیست. دسترسی به طور ویژه به عرضه منابع اشاره دارد، در حالی که استفاده از منابع مالی به معنی تقاضای این منابع است. [۱۵]

¹ International Finance Corporation

بعد از بروز بحران جهانی، سیاست های مربوط به رشد اقتصادی و خلق شغل، از جمله مهمترین اولویت های اقتصادی در همه کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه بوده است. نقش بنگاه های کوچک و متوسط در دستیابی به این اهداف، بستگی بالایی به توانایی آنها در یافتن منبع تامین مالی مناسب دارد. اما بحران مالی جهانی سبب کاهش وام دهی بانک ها شد. به همین دلیل بنگاه های کوچک و متوسط آسیب پذیر شده و منابع اعتباری شان بسیار سریع تر از بنگاه های بزرگ رو به اتمام رفت. حتی در ژاپن که پس از بحران، وام دهی بانک ها افزایش یافته است، بنگاه های کوچک تر شرایط تامین مالی دشوارتری را نسبت به سایر بنگاه ها دارند. در واقع شرایط نامناسب اقتصاد کلان در کنار ریسک بالای قرض گیرندگان، سبب افزایش هزینه تامین مالی و فراهم آمدن محیطی چالش بر انگیز برای بنگاه های کوچک و متوسط می شود. [۱۰]

۶- تامین مالی بنگاه های کوچک و متوسط در ایران

بانک داری بنگاه های کوچک و متوسط به درآمدزایی آنها، کیفیت دارایی های شان و کارایی خود بانک بستگی دارد. بنابراین یافتن راه حل بهینه که منجر به حداقل کردن ریسک و هزینه و افزایش کارایی بانک شود، اهمیت اساسی در تامین مالی این بنگاه ها دارد. طبق گزارش IFC در سال ۲۰۱۰، بسیاری از بانک ها بیان کرده اند که در بخش بنگاه های کوچک و متوسط فرصت های سودآوری زیادی را درک نموده اند. برای مثال در مطالعه انجام شده توسط بک و پرا^۱ (۲۰۰۸) بر روی ۹۱ بانک در ۴۵ کشور توسعه یافته و در حال توسعه، این نتیجه حاصل شده است که بانک ها، بخش بنگاه های کوچک و متوسط را به عنوان بازار هدفی بزرگ با چشم اندازی روشن می بینند. اما فاصله چشمگیر موجود بین کشورهای با درآمد بالا و کشورهای فقیرتر در دسترسی به منابع مالی، به محیط کسب و کار (شرایط اقتصاد کلان و قوانین حاکم) نسبت داده می شود. [۷]

علی رغم سهم قابل توجه این صنایع در صادرات کشورها و اشتغال زایی، در ایران همچنان این صنایع با بی‌مهری و بی‌اقبالی روبرو هستند. یک علت بسیار مهم، این است که "به علت ساختار رانتهی کشور، بازدهی فعالیت‌های غیر صنعتی در کوتاه مدت از بازدهی فعالیت های صنعتی بیشتر است"؛ این تفاوت بازدهی در بخش دلالی و مسکن به اوج خود می‌رسد. به این ترتیب طبیعی است که سرمایه گذاران بخش خصوصی دنبال بازدهی کوتاه مدت، هیچ انگیزه‌ای برای سرمایه‌گذاری و ورود به این صنایع نداشته باشد. [۱۹]

¹ Beck, Demircug Kunt & Martinez Peria

در اقتصاد ایران، به عنوان کشوری در حال توسعه، به رغم تدوین سیاست‌های پولی و مالی و بسته‌های حمایتی^۱، بر اساس گزارش وزیر صنعت، معدن و تجارت به هیئت دولت در تیرماه ۱۳۹۳، نزدیک به چهارده هزار واحد صنعتی به دلیل مشکلات و موانع مختلف بر سر راه سرمایه‌گذاری و تولید، تعطیل شده‌اند. [۲۶]

بر اساس گزارش وزارت صنعت، معدن و تجارت تا پایان سال ۱۳۹۲ تعداد کارگاه‌های کمتر از ۵۰ نفر کارکن دارای پروانه بهره‌برداری صنعتی در کشور ۸۲,۸ هزار واحد بوده است که سهمی معادل ۹۱,۵ درصد از کل تعداد واحدهای دارای پروانه بهره‌برداری صنعتی را به خود اختصاص داده‌اند. باین‌وجود، سهم این واحدها از سرمایه و اشتغال کل واحدهای صنعتی به ترتیب ۲۴,۴ و ۴۱,۲ درصد می‌باشد. در نقطه مقابل، کارگاه‌های ۵۰ نفر کارکن و بیشتر به‌رغم سهم پایین خود از تعداد پروانه‌های بهره‌برداری موجود، سهم ۷۵,۶ و ۵۸,۸ درصدی به ترتیب از سرمایه و اشتغال کل واحدهای صنعتی به خود اختصاص داده‌اند که به‌مراتب بیش از کارگاه‌های کمتر از ۵۰ نفر کارکن می‌باشد. [۱۸]

جدول شماره ۳: وضعیت پروانه‌های بهره‌برداری به تفکیک تعداد کارکنان تا پایان سال ۱۳۹۲

مجوزهای بهره‌برداری		شرح
کارگاه‌های کمتر از ۵۰ نفر	کارگاه‌های ۵۰ نفر و بیشتر	
۸۲۸۱۰	۷۷۰۷	تعداد بنگاه
۹۱,۵	۸,۵	سهم
۳۹۵۵۱۹	۱۲۲۸۷۲۵	میزان سرمایه (میلیارد ریال)
۲۴,۴	۷۵,۶	سهم
۱۰۲۱۸۴۴	۱۴۶۰۷۱۶	تعداد اشتغال
۴۱,۲	۵۸,۸	سهم

منبع: بنی طباطبائی، سید مهدی؛ پاک پرور، محمد مهدی؛ فاطمی خوراسگانی، سید علی؛ «اصلاح ساختاری نهاد ضمانت، کلید دسترسی بنگاه‌های کوچک و متوسط به اعتبار»، بیست و پنجمین همایش سالانه سیاست‌های پولی و ارزی، خرداد ۱۳۹۴

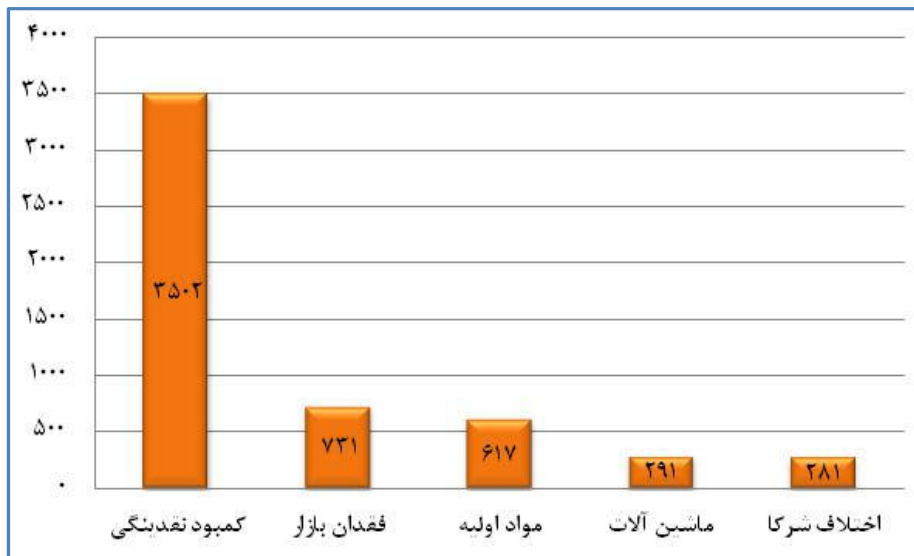
همچنین بر اساس آمارگیری بانک مرکزی سهم بنگاه‌های کوچک و متوسط (کمتر از ۱۰۰ نفر کارکن) از کل ارزش‌افزوده بخش صنعت در سال ۱۳۹۱ تنها ۳۶ درصد می‌باشد. [۱۸]

این در حالی است که در کشورهای با درآمد بالا، این بنگاه‌ها حدود نیمی از تولید ناخالص داخلی را تشکیل می‌دهند و منبع اصلی ایجاد اشتغال در بسیاری از آنها هستند.

^۱ از جمله طرح بنگاه‌های کوچک اقتصادی زودبازده و کارآفرین، مصوب ۱۳۸۴/۹/۱۸ که با هدف توزیع عادلانه درآمد به ویژه در مناطق محروم و افزایش کارایی تسهیلات بانکی مطرح شد.

در ایران، بنگاههای کوچک و متوسط با معضلات گوناگونی روبه رو هستند که از آن جمله می توان به مواردی از قبیل فقدان مقیاسهای لازم از جنبه های مختلف سرمایه، تولید و بازار، فقدان محیط های مناسب رشد کسب و کار از جنبه های مختلف حقوقی و قانونی، فقدان زیر ساختهای نرم افزاری و تشکیلاتی، تولید با فناوری های کهنه و عدم دسترسی به تکنولوژی های نوین، فقدان ارتباط منسجم با شبکه های بانکی و مالی کشور و عدم وجود شبکه های همکاری میان بنگاههای اشاره کرد. [۲۰]

طبق گزارش سازمان صنایع کوچک و شهرک های صنعتی در مورد موانع رشد و توسعه شرکت های کوچک و متوسط مستقر در شهرک های صنعتی و دلایل غیر فعال شدن احتمالی آنها، عوامل متعددی از جمله کمبود نقدینگی، فقدان بازار، تامین مواد اولیه، ماشین آلات و اختلاف شرکا را شناسایی شده است. میزان شایع بودن این موانع در میان شرکت های مذکور در نمودار زیر مشخص است. [همان]



نمودار شماره ۱: تعداد واحد های به بهره برداری رسیده غیر فعال مستقر در شهرک ها و نواحی صنعتی به تفکیک علت تعطیلی

تا پایان شهریور ماه ۱۳۹۲

منبع: بنی طب کویابی، سید مهدی؛ پاک پرور، محمد مهدی؛ فاطمی خوراسگانی، سید علی؛ «اصلاح ساختاری نهاد ضمانت، کلید دسترسی بنگاههای کوچک و متوسط به اعتبار»؛ بیست و پنجمین همایش سالانه سیاست های پولی و ارزی، خرداد ۱۳۹۴

در سال های گذشته، نهاد های متفاوتی در کشور جهت حمایت و تأمین مالی این بنگاه ها به وجود آمده اند که می توان آنها را در چند گروه شامل نهادها و مؤسسات مالی و اعتباری، وزارتخانه ها و نهادهای دولتی و نهادهای بین المللی طبقه بندی نمود. نهادها و مؤسسات مالی و اعتباری، علاوه بر بانک های تجاری و بانک های تخصصی موجود در حوزه فعالیت این بنگاه ها، شامل تعاونی های مالی، مؤسسات تأمین مالی خرد و صندوق های اعتباری است که عمدتاً در زمینه اعطای وام های کوتاه مدت مبتنی بر طرح تجاری مشارکت در پروژه ها،

اعطای وام های بلندمدت با نرخ بهره پایین، تقویت نقدینگی شرکت ها، ارائه تضمین های لازم و مشاوره های مالی فعالیت می نمایند. با توجه به تنوع موجود در روش های طراحی شده در تأمین مالی بنگاه های کوچک و متوسط، زیرساخت های متفاوتی جهت تأمین مالی آنها مورد نیاز است که مهمترین آنها، ساختار اطلاعاتی، ساختار حقوقی و قانونی و نیز ساختار مقرراتی و مالیاتی است. [۲۳]

علیرغم وجود انواع نهادها در ایران برای حمایت از بنگاههای کوچک و متوسط، تأمین مالی این بنگاهها همچنان با مشکل روبرو است. دامنه مشکلات پیش روی این بنگاه ها تا حدی گسترده است که هر نهاد و وزارت خانه ای با توجه به عملکرد خود، تعریف خاص و متمایزی از بنگاه های کوچک و متوسط ارائه می کند. از طرفی پراکندگی موضوع و تنوع فعالیت این نوع بنگاه ها سبب شده است تا نهادها و دستگاه های مختلف، دست اندر کار تأمین مالی آنها شوند. همچنین حمایت های مالی ارائه شده از سوی دستگاه های مختلف به دلیل برخوردار نبودن از استراتژی مشخص، نگرشی کوتاه مدت و موقتی دارند. [همان]

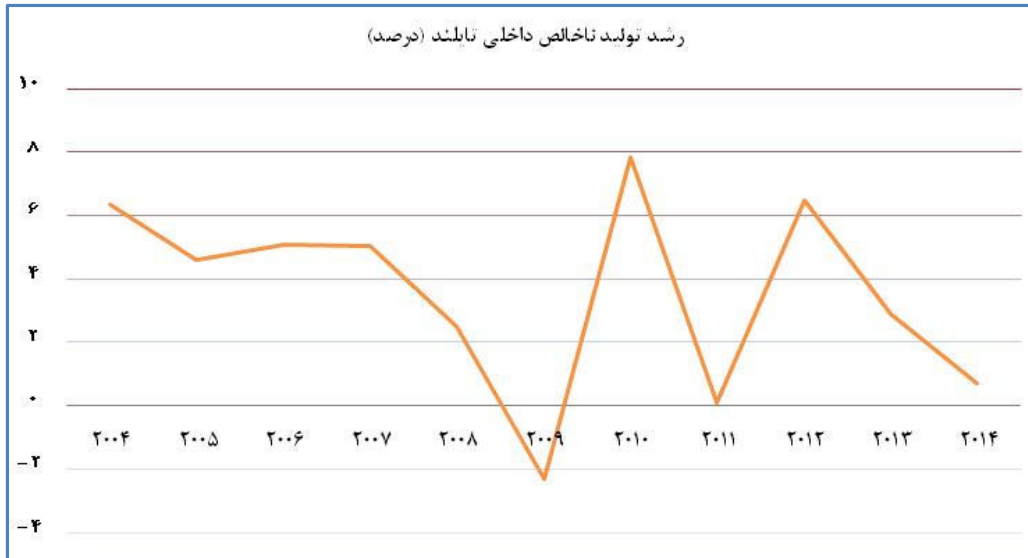
نظام تولید و صنعت در ایران در حوزه تأمین مالی کاملاً مبتنی بر سیستم بانکی است. اما وضعیت نامساعد تأمین نقدینگی در بنگاه های کوچک و متوسط ایران، نشان دهنده عدم برقراری ارتباط سازنده بین بخش بانکی و بخش تولید است. در واقع شرایطی که بانک ها برای تأمین وام و اعتبارات به بنگاه های کوچک و متوسط در نظر می گیرند، نامناسب تر از شرایطی است که برای شرکت های بزرگ در نظر می گیرند. [۲۵]

به منظور تقویت حمایت از تأمین مالی این بنگاه ها، توجه به تجربیات سایر کشورها و مقایسه نهادها، روش ها و استراتژی های به کار گرفته شده توسط سیستم های مالی این کشورها در تأمین مالی، می تواند راهگشای توسعه صنایع کوچک و متوسط ایران باشد.

۷- مروری بر وضعیت و نقش بنگاههای کوچک و متوسط در اقتصاد تایلند

تایلند را می توان در زمره یکی از بازترین اقتصادهای جهان به شمار آورد. در دهه ۱۹۸۰ و اکثر سال های دهه ۱۹۹۰، تایلند از جمله اقتصادهایی بود که سریع ترین نرخ های رشد را تجربه کرد، به طوری که در دوره ۱۹۸۷ تا ۱۹۹۶، تولید ناخالص داخلی واقعی در این کشور ۹,۵ درصد رشد داشت. در طول دوره بحران مالی ۹۸-۱۹۹۷ این نرخ منفی شد، اما پس از آن تایلند شروع به بازسازی اقتصادی نمود و تا سال ۲۰۰۷ به طور متوسط ۴,۷ درصد رشد نمود. در سال ۲۰۰۸ این رشد کندتر شده و به ۲,۶ درصد رسید و نهایتاً در سال ۲۰۰۹ در پی بحران مالی جهانی و نااطمینانی سیاسی، این نرخ به ۲,۲- رسید. اما در سال ۲۰۱۰ تایلند توانست همراه با بهبود جهانی، اقتصاد خود را ترمیم نماید و نرخ رشد ۷,۸ درصدی را تجربه نماید. [۱۶]

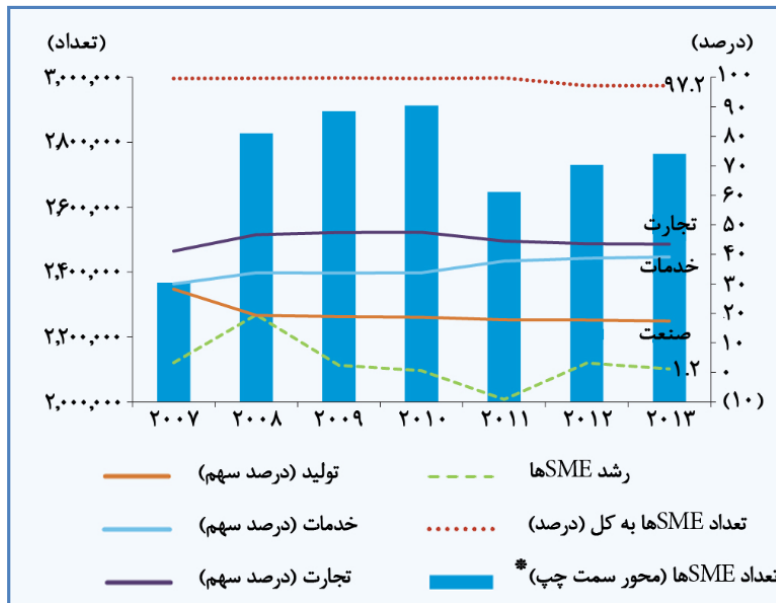
شکل شماره ۲ نرخ رشد تولید ناخالص داخلی این کشور را برای دوره ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۴ نشان می دهد.



نمودار شماره ۲: رشد تولید ناخالص داخلی تایلند در فاصله سال های ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۴

Source: World Bank: World Development Indicators

بنگاه های کوچک و متوسط نقش عمده ای در گرداندن اقتصاد تایلند بر عهده دارند. ۹۷٫۲ درصد از کل بنگاه های این کشور را بنگاه های کوچک و متوسط تشکیل می دهند، به عبارت دیگر، حدود ۲٫۷۶ میلیون بنگاه در سال ۲۰۱۳ که با نرخ رشد سالیانه ۱٫۲ درصد به تعداد آنها افزوده می شود. همچنین ۱۱٫۴ میلیون نفر، یعنی حدود ۸۱ درصد از شاغلان این کشور در سال ۲۰۱۳ در این بنگاه ها مشغول به کار بوده اند که در مقایسه با سال قبل از آن، ۳٫۳ درصد رشد داشته است. در سال های وقوع بحران بزرگ مالی (۲۰۰۸-۰۹)، بنگاه های کوچک و متوسط در تایلند آسیب زیادی متحمل شده و وقوع سیل در سال ۲۰۱۱ نیز ضربه محکمی بر اقتصاد وارد آورد و سبب کاهش شدید تعداد این بنگاه ها شد. اما از سال ۲۰۱۲ به بعد تعداد این بنگاه ها به تدریج روند افزایشی را طی کرده است. در شکل شماره ۳ روند تغییرات تعداد این بنگاه ها در سه بخش تجارت، خدمات و تولیدات کارخانه ای و نیز روند تغییر تعداد کل آنها برای دوره ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۳ مشخص است. [۱]

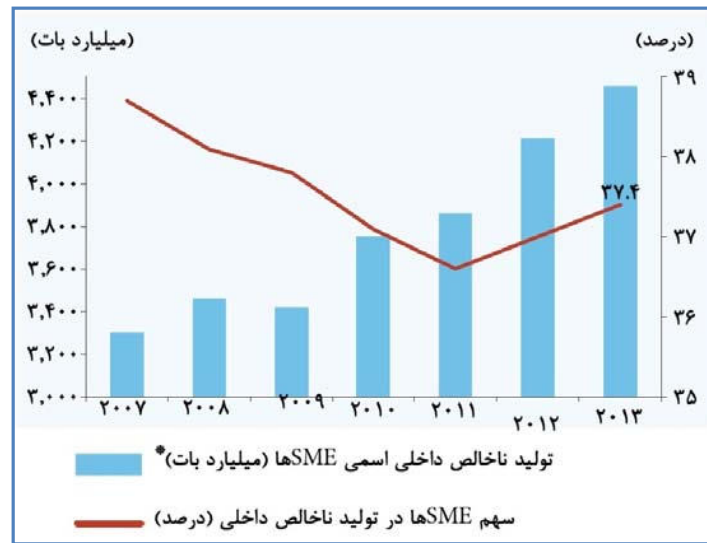


نمودار شماره ۳: تعداد بنگاه های کوچک و متوسط در تایلند

Source: Asia SME Finance Monitor 2014; Asian Development Bank

* بقیه متغیرها بر روی محور عمودی سمت راست نشان داده شده اند.

در سال ۲۰۱۳ این بنگاه ها ۳۷,۴ درصد از تولید ناخالص داخلی تایلند را ایجاد کردند. روند سهم این بنگاه ها در تولید ناخالص داخلی نیز در شکل شماره ۴ مشخص است. همانطور که گفته شد، وقوع سیل بعد از آسیب های اقتصادی ناشی از بحران جهانی، سبب شد که سهم بنگاه های کوچک و متوسط در تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۱۱ به کمترین مقدار خود برسد، ولی پس از آن این سهم با نرخ رشد ملایمی، بهبود یافته است. همچنین SMEها در تایلند و در سال ۲۰۱۳ حدود ۲۶ درصد از کل ارزش صادرات را خلق کرده اند. اگرچه از سال ۲۰۱۱ رشد صادرات بنگاه های کوچک و متوسط در این کشور کند شد، اما در سال های بعد با افزایش تقاضای شرکای تجاری این کشور از قبیل چین، ژاپن و کشورهای اروپایی، روند بهبود ملایمی در سهم صادرات این بنگاه ها در تایلند آغاز شد. [۱]



نمودار شماره ۴: سهم بنگاه های کوچک و متوسط در تولید ناخالص داخلی تایلند

Source: Asia SME Finance Monitor 2014; Asian Development Bank

*بات: واحد پول تایلند (هر بات حدود ۱۰۶۰ ریال است)

۸- شیوه های تأمین مالی بنگاه های کوچک و متوسط در تایلند

بانک توسعه آسیایی (ADB)^۱ کشورهای آسیایی را در رابطه با تامین مالی بنگاه های کوچک و متوسط به دو دسته تقسیم می نماید. گروه اول کشورهایی هستند که به طور کلی با ویژگی درآمد بالا و یا درآمد بالاتر از متوسط مشخص شده و دسترسی نسبتاً بیشتری به منابع مالی بانکی دارند. دسته دوم کشورهایی با درآمد پایین تر از متوسط بوده و بیشتر شامل کشورهای مرکزی آسیا هستند که دسترسی آنها به منابع بانکی محدود است. کشورهایی مانند تایلند، چین، کره و مالزی در گروه اول جای میگیرند و در سال های اخیر روند رو به رشدی در ارائه وام به بنگاه های کوچک و متوسط داشته اند. [۱] در ادامه شیوه های رایج برای تامین مالی بنگاه های کوچک و متوسط در تایلند تشریح شده اند.

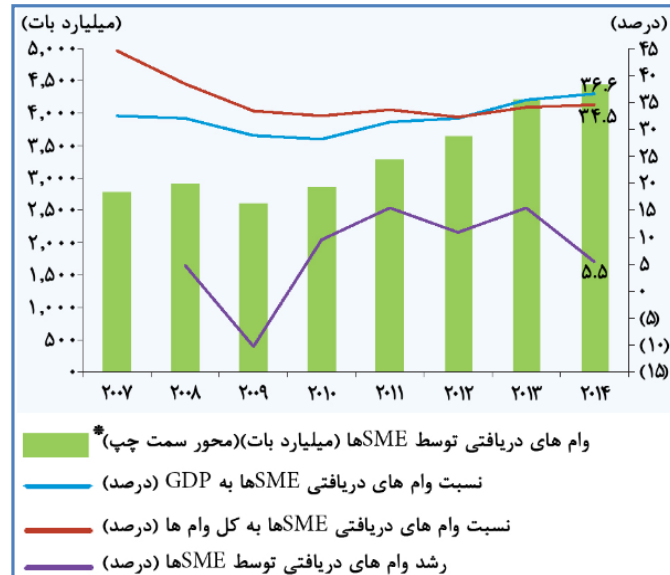
۸-۱- وام دهی بانکی

در تایلند، بخش بانکی یکی از بازیگردانان اصلی صحنه اقتصادی و منبع اصلی تامین مالی بنگاه های کوچک و متوسط است؛ به طوری که در پایان سال ۲۰۱۳، تعداد ۳۰ بانک تجاری و ۶ موسسه مالی تخصصی (شامل بانک توسعه بنگاه های کوچک و متوسط)^۲ در این کشور فعال بوده اند و بار اصلی تامین مالی بنگاه های کوچک و

^۱ Asian Development Bank

^۲ Small and Medium Enterprise Development Bank

متوسط را بر عهده داشته اند. این بانک ها و موسسات در مجموع دارای ۸۲۰۰ شعبه و ۵۵۴۰۰ دستگاه خودپرداز در سراسر این کشور بوده اند. وام دهی بانک های تجاری به بنگاه های کوچک و متوسط از سال ۲۰۱۰ پیوسته در حال افزایش بوده است. (شکل شماره ۵) [۱]



نمودار شماره ۵: وام های تصفیه نشده مربوط به بنگاه های کوچک و متوسط

Source: Asia SME Finance Monitor 2014; Asian Development Bank

* بقیه متغیرها بر روی محور عمودی سمت راست نشان داده شده اند.

در تایلند دو نوع تامین مالی بانک محور وجود دارد: وام دهی مستقیم و وام دهی مبتنی بر ضمانت نامه. در شیوه وام دهی مستقیم بانک ها مستقیماً به بنگاه های کوچک و متوسط منابع مالی را وام می دهند، در حالی که در شیوه ضمانت نامه، مؤسسه تضمین اعتبار تایلند که نهادی دولتی بوده و پرداخت وام به بنگاه را تایید می نماید، اقدام به صدور نامه ضمانت می کند. [۱۱]

شرح هر کدام از این شیوه ها در ادامه به تفصیل ارائه شده است.

۸-۱-۱- وام دهی مستقیم

وام دهی بانکی در تایلند پس از بازسازی های اقتصادی ۲۰۰۸-۲۰۰۹ روند رو به افزایشی داشته است. این افزایش همانگونه که در شکل شماره ۵ مشخص است، حتی در سال ۲۰۰۱ و در زمان وقوع حادثه سیل نیز ادامه دار بوده است. وام های اعطایی به بنگاه های کوچک و متوسط در این کشور در طی سال های ۱۳-۲۰۰۷ حدود ۶۷ درصد افزایش داشته است. [۲]



در سال ۲۰۱۴، سهم تسهیلات بانکی دریافت شده توسط SMEها در کل وام های اعطایی به کسب و کار های مختلف، ۳۸,۷ درصد بوده است. دولت در سال ۲۰۱۱ و در پی اجرای سیاست های انقباضی، نرخ بهره این وام ها برای SMEها را به ۸,۱ درصد افزایش داد؛ اما در سال های بعد، این نرخ به طور مشهودی کاهش یافت و در سال ۲۰۱۳ در سطح ۶,۴ درصد ثابت شد. [همان]

۸-۱-۲- سیستم تضمین اعتبار

مؤسسه تضمین اعتبار تایلند (TCG^۱) از سال ۱۹۹۱ آغاز به کار کرده و به عنوان تنها ضامن وام های مربوط به بنگاه های کوچک و بزرگ شناخته می شود. این بنگاه دولتی به وسیله وزارت امور مالی تاسیس و شیوه کار آن در سه مرحله تکمیل شد: ۱- تضمین کلی (۲۰۰۴-۱۹۹۹)، ۲- تضمین جزئی ۵۰ درصد (از ۲۰۰۹-۲۰۰۴) و ۳- تضمین سبد دارایی (از ۲۰۰۹ تا اکنون).

طرح تضمین سبد دارایی (PGS^۲) به عنوان یکی از ابزارهای سیاستی محرک اقتصاد و در راستای مقابله با اثرات رکود ۲۰۰۸-۰۹ و نیز با هدف ارائه خدمات به بنگاه های کوچک و متوسط آغاز شد. با توجه به اینکه SMEها مشتریان اصلی این طرح هستند، مؤسسه تضمین اعتبار تایلند پرداخت صد در صد مبلغ درج شده در ضمانت نامه ها را برای بانک مربوطه تضمین می نماید که از کل ضمانت های مربوط به هر سبد دارایی، به طور متوسط تا سقف ۱۵,۵ درصد از آن، بازپرداخت نمی شود.

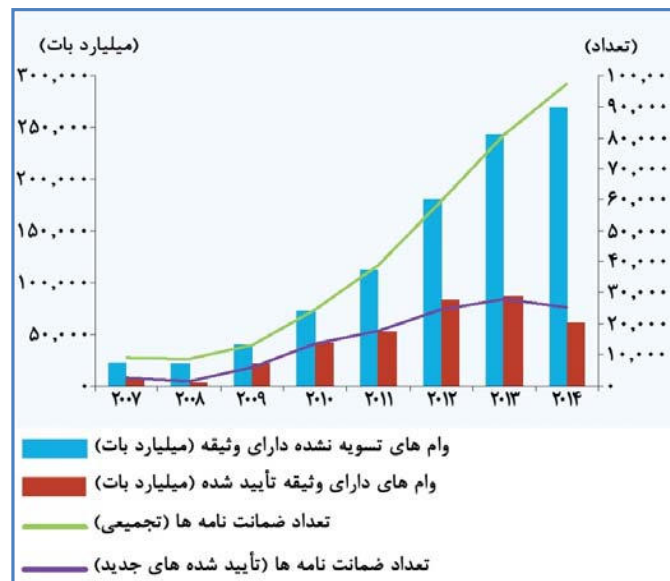
یک سبد دارایی شامل تمام وام های تضمین شده ای است که بنگاه های کوچک و متوسط در هر سال از بانک های شرکت کننده در این طرح دریافت نموده اند. این طرح، یک طرح کوتاه مدت ۷-۵ ساله است. [۱۱]

از سال ۲۰۰۹، مؤسسه تضمین اعتبار تایلند سهم وام های مربوط به بنگاه های کوچک و متوسط را در پورتنفولیوی خود افزایش داده است. همچنین تعداد تضمین اعتبارها و ضمانت نامه های صادر شده برای این بنگاه ها نیز روند افزایشی داشته است. [همان]

روند افزایشی این تضمین اعتبارها در شکل شماره ۶ مشخص است. منظور از وام های دارای وثیقه، اعتباراتی است که بازپرداخت آن ها به وسیله مؤسسه تضمین اعتبار تایلند، تعهد شده است.

¹ Thai Credit Guarantee Corporation

² Portfolio Guarantee Scheme



نمودار شماره ۶: تضمین اعتبار - مؤسسه تضمین اعتبار تایلند

Source: Asia SME Finance Monitor 2014; Asian Development Bank

بنابراین به نظر می رسد که این طرح در تامین مالی بنگاه های کوچک و متوسط در تایلند موفق عمل نموده است. [۱۲] به علاوه برای کاهش بار وثایق مورد نیاز بر روی بنگاه های کوچک و متوسط، دولت اقدام به تهیه پیش نویس قانون امنیت کسب و کار^۱ نموده است که طبق آن، محدوده وثیقه ای مورد قبول برای وام، افزایش یافته و دارایی های منقول^۲ را نیز شامل شده و فرآیندهای سلب حق اقامه دعوی را تسریع می نماید. [۱]

در جدول شماره ۴، نمایی کلی از وضعیت وام های بانکی اعطا شده به SMEها و نیز وضعیت عملکرد مؤسسه تضمین اعتبار تایلند برای سال های ۱۴-۲۰۰۹ ارائه شده است. در این جدول نیز منظور از وام های دارای وثیقه، اعتباراتی است که بازپرداخت آن ها به وسیله مؤسسه تضمین اعتبار تایلند، تعهد شده است.

¹ Business Security Act

² Movable Assets



جدول شماره ۴: بخش بانکی - وام های دریافتی توسط SMEها

متغیر	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴
سهام وام های بانک های تجاری اعطائی به SMEها در GDP (درصد)	۲۸٫۹	۲۸٫۲	۳۱٫۲	۳۲٫۱	۳۵٫۴	۳۶٫۶
سهام وام های بانک های تجاری اعطائی به SMEها در کل وام ها ^۱ (درصد)	۳۴٫۴	۳۲٫۶	۳۳٫۷	۳۲٫۳	۳۴٫۱	۳۴٫۵
کل وام های دریافت شده توسط SMEها (میلیارد بات)	-	۳۶۶۴	۴۳۳۰	۴۶۹۳	۵۲۲۷	۵۵۰۵
وام های دریافت شده توسط SMEها از مؤسسات مالی آسیا و اقیانوسیه ^۲ (میلیارد بات)	-	۷۹۰	۱۰۳۵	۱۰۴۷	۱۰۱۹	۱۰۶۶
وام های دریافت شده توسط SMEها از بانک های تجاری (میلیارد بات)	۲۶۰۹	۲۸۵۴	۳۲۹۲	۳۶۴۶	۴۲۰۸	۴۴۳۹
کل وام ها (میلیارد بات)	۱۰۱۷۸	۱۱۶۱۷	۱۳۲۲۴	۱۴۹۵۴	۱۶۳۶۹	۱۷۰۳۰
اعتبارات دارای وثیقه (تضمین شده توسط مؤسسه تضمین اعتبار)						
وام های دارای وثیقه تسویه نشده (میلیارد بات)	۴۰	۷۳	۱۱۳	۱۸۰	۲۴۴	۲۷۰
وام های دارای وثیقه تایید شده (میلیارد بات)	۲۲	۴۳	۵۲	۸۳	۸۷	۶۱
تعداد ضمانت نامه ها (تجمیعی)	۱۳۰۸۴	۲۴۵۹۳	۳۹۰۴۵	۵۹۴۶۹	۸۱۰۰۲	۹۷۴۲۱
تعداد ضمانت نامه ها (تایید شده جدید)	۵۷۶۳	۱۳۳۴۶	۱۷۶۴۱	۲۴۳۵۷	۲۸۰۲۹	۲۵۲۵۰
سهام وام های دارای وثیقه در کل وام های اعطائی توسط بانک های تجاری به SMEها (درصد)	۱٫۵	۲٫۶	۳٫۴	۵	۵٫۸	۶٫۱
وام های اعطائی به SMEها به تفکیک بخش						
صنایع اولیه ^۳ (مرتبط با منابع طبیعی) (درصد سهم)	۰٫۶	۰٫۵	۰٫۵	۰٫۳	۰٫۳	۰٫۳
معدن (درصد سهم)	۲۶٫۱	۲۵٫۳	۲۴٫۳	۲۳٫۱	۲۲٫۵	۲۲٫۳
تولیدات کارخانه ای (درصد سهم)	۲٫۸	۲٫۵	۲٫۸	۳٫۵	۴٫۲	۴٫۶
برق، گاز و عرضه آب (درصد سهم)	۳٫۸	۳٫۸	۳٫۵	۳٫۳	۳٫۳	۳٫۲
ساخت و ساز (درصد سهم)	۲۶٫۷	۲۷٫۵	۲۸٫۳	۳۰	۲۹٫۶	۲۹٫۶
عمده فروشی و خرده فروشی	۲٫۸	۲٫۵	۲٫۷	۲٫۹	۳	۳
حمل و نقل (درصد سهم)	۲۵٫۷	۲۷٫۴	۲۷٫۶	۲۵٫۸	۲۵٫۸	۲۵٫۹
خدمات (درصد سهم)	۸٫۷	۷٫۸	۸	۸٫۵	۹٫۲	۹٫۲
املاک و مستغلات (درصد سهم)	۰٫۱	۰٫۲	۰٫۲	۰٫۲	۰٫۱	۰٫۱
سایر (درصد سهم)	۲٫۷	۲٫۵	۲٫۱	۲٫۱	۲	۱٫۹

Source: Asia SME Finance Monitor 2014; Asian Development Bank

همانطور که در شکل شماره ۵ نیز مشاهده شد، سهم وام های دریافت شده توسط SMEها در تولید ناخالص داخلی تایلند، از سال ۲۰۱۰ روند افزایشی داشته است. همچنین است سهم وام های دارای وثیقه (تضمین شده به وسیله مؤسسه تضمین اعتبار تایلند) در کل وام های دریافتی توسط SMEها. علاوه بر این، بخش های عمده فروشی و خرده فروشی، خدمات و تولیدات کارخانه ای به ترتیب بیشترین سهم را در بازار وام های بانکی دارا بوده اند.

^۱ منظور از کل وام ها، مجموع وام های اعطائی توسط بانک های تجاری است.

^۲ شامل: بانک توسعه بنگاه های کوچک و متوسط، بانک پس اندازهای دولتی، بانک اسلامی تایلند، بانک کشاورزی و تعاونی های کشاورزی، بانک واردات و صادرات تایلند و بانک مسکن دولتی. میزان کل وام ها شامل اشخاص، ادارات دولتی و وام گیرندگان بزرگی که بیش از ۱۰۰ میلیون بات وام گرفته اند نمی شود.

^۳ Primary Industry

۸-۲- وام دهی غیر بانکی

علی رغم این که سیستم مالی غالب در منطقه آسیا، سیستم مالی بانک محور است و صنعت مالی غیربانکی هنوز در مراحل اولیه توسعه خود به سر می برد، اما این انتظار وجود دارد که سیستم مالی غیر بانکی جوامعی فاصله بین عرضه و تقاضای وام بانکی توسط SMEها بوده و در آینده رشد نماید.

در تایلند، در کنار بخش بانکی، بازار سرمایه نیز تا حدی در تامین مالی بنگاه ها مشارکت دارد. انواع مختلفی از مؤسسات تامین مالی غیر بانکی در تایلند وجود دارند. ۱۸۸۴ تعاونی پس انداز و اتحادیه های اعتباری، ۵۵۶ مؤسسه رهنی و ۴۷ شرکت لیزینگ در این کشور در پایان سال ۲۰۱۳ فعالیت داشته اند. اما در هر حال سهم دارایی این مؤسسات در دارایی کل مؤسسات مالی بسیار اندک است.

علاوه بر بازار سرمایه، یک شیوه تامین مالی نوید بخش دیگر نیز در تایلند در حال شکل گیری است: صندوق های سپرده سرمایه گذاری شهری^۱. این صندوق ها می توانند برای تامین مالی کسب و کارهای ریسکی تر، از جمله بنگاه های کوچک و کسب و کارهای خطر پذیر و محلی بکار گرفته شوند که در ادامه توضیحات بیشتری در مورد آن ارائه می شود. [۱۱]

۸-۲-۱- بازار سرمایه

بازار سرمایه گذاری های جایگزین (MAI^۲) در سال ۱۹۹۸ تحت نظارت و حاکمیت کمیسیون بورس اوراق بهادار تایلند و با هدف افزایش فرصت های تامین مالی برای کسب و کارهای خلاقانه و نوآور که پتانسیل رشد بالایی دارند و نیز فراهم آوردن سرمایه گذاری های جایگزین بیشتر بنا نهاده شد و از همان زمان جذابیت بسیاری برای کارآفرینان داشته است. این نهاد در واقع بازاری برای مبادله سهام منتشره توسط بنگاه های کوچک و متوسط است. در مارس ۲۰۱۵، ۱۱۳ شرکت در این بازار فعالیت داشته اند. شهروندان و مؤسسات، با اختصاص ۹۸ درصد از معاملات به خود، سرمایه گذاران اصلی در سهام شرکت های فعال در این بازار به شمار می روند. در سال ۲۰۱۴، میزان مشارکت سرمایه گذاران خارجی در این نهاد، ۲ درصد کل معاملات بوده است. ناشران فعال این نهاد، تولیدکنندگان کالاهای کارخانه ای و خدمات صنعتی هستند که بیشتر آنها صاحب کسب و کارهای خانوادگی هستند که از سابقه ای بین ۵ تا ۲۰ سال برخوردارند. بخش تکنولوژی نیز پتانسیل بالایی برای ورود به این نهاد در آینده دارد. وظایف این بازار عبارتند از:

۱- فراهم آوردن موقعیت های دسترسی به منابع مالی برای کارآفرینان و بنگاه های کوچک و متوسط

۲- دسترسی به رشد پایدار از طریق شفافیت و حکمرانی خوب

۳- افزایش رقابت پذیری از طریق ایجاد شبکه های قدرتمند. [۱۱]

¹ Hometown Investment Trust Fund

² The Market for Alternative Investment

در واقع MAI الزامات کمتری را برای حضور شرکت های کوچک و تازه تاسیس در این نهاد در مقایسه با بورس اوراق بهادار فراهم تعیین می کند. برای مثال انتشار دهنده سهام در این بازار باید حداقل دو سال به طور پیوسته سابقه فعالیت داشته (که برای شرکت های حاضر در تابلوی اصلی بورس اوراق بهادار این زمان ۳ سال است) و بعد از عرضه عمومی، سرمایه پرداخت شده^۱ آن کمتر از ۲۰ میلیون بات^۲ نباشد (که این رقم برای شرکت های حاضر در تابلوی اصلی بورس اوراق بهادار ۳۰۰ میلیون بات است). همچنین تعداد سهامداران جزء این شرکت ها باید به حداقل ۳۰۰ نفر (در مورد شرکت های بورسی، این عدد ۱۰۰۰ نفر است) برسد. بازار سرمایه گذاری های جایگزین تایلند تنها با سهام^۳ (سهام عادی و حق خرید سهام^۴) سر و کار دارد و در حوزه انتشار اوراق قرضه و یا تجارت فعالیت نمی کند. [۱۳]

در ابتدای تاسیس این نهاد، دولت تایلند نوعی معافیت مالیاتی را برای شرکت هایی که در این بازار فعالیت می کنند برقرار ساخت و نرخ مالیات شرکتی را از ۳۰ درصد به ۲۰ درصد و برای ۵ دوره مالی کاهش داد. این مسئله سبب رشد ناگهانی تعداد شرکت های فعال در این بازار طی سال های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۵ شد. در حال حاضر از آن جا که این کاهش نرخ مالیات شرکتی برای همه بنگاه ها برقرار شده است، این معافیت ها دیگر وجود ندارد. [همان]

تا پایان سال ۲۰۱۴، ۱۸ شرکت توانستند با موفقیت از MAI به تابلوی اصلی بورس وارد شوند. این مسئله نشان می دهد که این نهاد راه حل مناسبی برای آماده سازی بنگاه های کوچک و متوسط به منظور ورود به بازار حقیقی اوراق بهادار و هدایت آنها جهت ورود به چرخه رشد کسب و کار است. [۱]

به علاوه کمیسیون بورس اوراق بهادار به همراه مؤسسه تضمین اعتبار تایلند در حال برنامه ریزی برای ایجاد بازار اوراق قرضه بنگاه های کوچک و متوسط در آینده ای نزدیک هستند. [۱۳]

تایلند، علی رغم داشتن تاریخچه نسبتاً طولانی در صنعت سرمایه مخاطره پذیر^۵، تا کنون نتوانسته است زیر ساخت های لازم برای توسعه این صنعت را ایجاد نماید. ابعاد این صنعت، به دلیل وجود برخی موانع قانونی و تفاوت های فرهنگ کارآفرینی، همچنان در این کشور محدود و کوچک است. انجمن سرمایه مخاطره پذیر تایلند^۶ که در سال ۱۹۹۴ تاسیس شده است، سابقه ای طولانی در حمایت از بخش صنعت دارد. همچنین تعداد کمی صندوق های سرمایه مخاطره پذیر نیز تحت نظارت و حمایت دولت تاسیس شده و مشغول فعالیت هستند. یکی از این صندوق ها، صندوق سرمایه مخاطره پذیر بنگاه های کوچک و متوسط^۷ است که

¹ Paid-up Capital

² Both: Thailand Currency

³ Equity Products

⁴ Common Stock and Warrant

⁵ Venture capital Industry

⁶ The Thai Venture Capital Association

⁷ The SME Venture Capital Fund

در سال ۲۰۰۶ تاسیس شده و به عنوان منبعی برای تامین سرمایه SMEهایی با پتانسیل کسب و کار بالا، محسوب می شود. این صندوق در حوزه های متفاوتی از جمله بازاریابی، مدیریت و حسابداری از SMEهای مذکور حمایت می کنند. [۱]

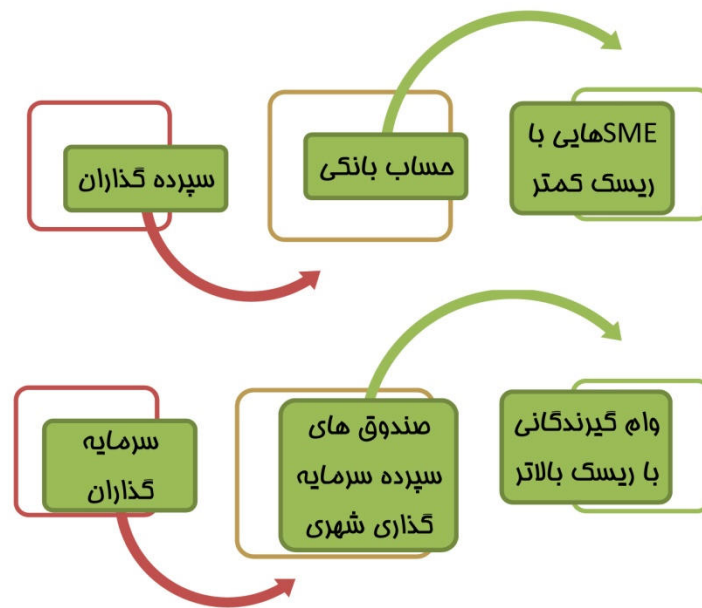
۸-۲-۲- صندوق های سپرده سرمایه گذاری شهری

این صندوق ها شکل جدیدی از واسطه های مالی هستند که در یک دوره کوتاه زمانی در ژاپن بسیار متداول شدند. بانک ها به دلیل قبول شرایط کفایت سرمایه مطروحه در کمیته بازل، نسبت به تامین مالی بنگاه های کوچک و وام گیرندگان ریسکی تر بی میل هستند. از طرفی در کشورهای آسیایی سیستم تامین مالی بانک محور غالب بوده و بازار سرمایه هنوز پتانسیل لازم برای تامین مالی های ریسکی تر را ندارد. واحدهای^۱ این صندوق ها توسط نمایندگی های آن به بانک های منطقه ای، بنگاه های رتبه بندی اعتباری و ادارات پست فروخته می شوند. این کار سبب افزایش فرصت های پیش روی بنگاه ها برای تامین مالی می شود. این فرآیند در شکل شماره ۷ توضیح داده شده است. [۱۲]

صندوق های سپرده سرمایه گذاری شهری ضمانتی از طرف بانک ها یا شرکت های اعتباری ندارند و سرمایه گذاران متحمل ریسک می شوند. بنابراین لازم است که اصطلاح صندوق های امانی^۲ به منظور ارتقای اطمینان و کمک به رشد بازار این صندوق ها، به خوبی برای سرمایه گذاران توضیح داده شود (برای مثال جایی که وجوه سرمایه گذاران در آن جا سرمایه گذاری خواهد شد و نیز ریسکی که برای آنها متصور است). این صندوق ها همچنین ریسک نکول متوجه بانک ها را کاهش می دهند و علاوه بر این با ایجاد رقابت بین بانک های عامل فروش این واحدها، سبب ارتقای پروژه ها و افزایش بازده هایی با ریسک تعدیل شده برای سرمایه گذاران خواهد شد. [همان]

¹ Units

² Trust Fund



شکل شماره ۱: تامین مالی بانک محور بنگاه های کوچک و متوسط و تامین مالی وام گیرندگان با ریسک بالاتر توسط صندوق های سپرده سرمایه گذاری شهری

Source: Taghizade Hesari, Farhad & Yoshino, Naoyuki; Hometown Investment Trust Funds: An Analysis of Credit Risk; Asian Development Bank Institute; November 2014

به طور کلی منافع ناشی از ایجاد این صندوق ها شامل موارد زیر است:

- ۱- مشکل اطلاعات نامتقارن را کاهش می دهند.
- ۲- به موازات کاهش وام دهی بانکی به سرمایه گذاری های مخاطره آمیز، به این کسب و کارها در راستای تجمیع سرمایه یاری می رسانند.
- ۳- پروژه محور هستند؛ به عبارت دیگر بر خلاف صندوق های سرمایه گذاری مشترک که سرمایه گذاران از پروژه هایی که در آنها سرمایه گذاری خواهد شد بی اطلاع هستند، در این صندوق ها سرمایه گذاران می توانند پروژه ها را خودشان انتخاب نمایند. [۱۲]

جدول شماره ۵ نمایی کلی از وضعیت بازار سرمایه و نیز بازار سرمایه گذاری های جایگزین در طی سال های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۴ ارائه می دهد:



جدول شماره ۵: بازار سرمایه - بورس اوراق بهادار تایلند

متغیر	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴
عملکرد بازار بورس اوراق بهادار تایلند (SET)						
شاخص SET (شاخص کل بورس اوراق بهادار تایلند)	۷۳۴,۵	۱۰۳۲,۸	۱۰۲۵,۳	۱۳۹۱,۹	۱۲۹۸,۷	۱۵۹۴
تشکیل سرمایه بازار (میلیارد بات)	۵۸۷۳	۸۳۳۵	۸۴۰۸	۱۱۸۳۱	۱۱۴۹۷	۱۴۶۷۷
رشد (درصد)	۶۴,۶	۴۱,۹	۰,۹	۴۰,۷	(۲,۸)	۲۷,۷
ارزش معاملات (میلیارد بات)	۴۳۳۸	۶۹۳۸	۷۰۴۰	۷۶۱۶	۱۱۷۷۷	۹۲۷۲
رشد (درصد)	۱۰,۷	۵۹,۹	۱,۵	۸,۲	۵۴,۶	(۲۱,۳)
اندازه معاملات (میلیارد سهم)	۸۹۰	۱۰۹۳	۹۷۳	۱۲۹۶	۲۷۶۸	۲۴۹۶
تعداد بنگاه های فعال	۴۷۲	۴۷۲	۴۷۰	۴۷۶	۴۸۹	۵۰۱
عملکرد بازار سرمایه گذاری های جایگزین (MAI)						
شاخص MAI	۲۱۵,۳	۲۷۲,۸	۲۶۴,۲	۴۱۵,۷	۳۵۶,۸	۷۳۴
تشکیل سرمایه بازار (میلیارد بات)	۳۹	۵۵	۷۷	۱۳۳	۱۷۷	۳۹۲
رشد (درصد)	۷۶,۶	۴۰,۹	۴۰,۲	۷۲,۱	۳۳,۳	۱۲۱,۳
ارزش معاملات (میلیارد بات)	۹۰	۹۶	۱۵۱	۲۹۹	۵۵۳	۸۵۹
رشد (درصد)	۴۷,۵	۶,۱	۵۷,۲	۹۷,۹	۸۵,۱	۵۵,۲
اندازه معاملات (میلیارد سهم)	۵۰	۶۷	۶۶	۱۲۳	۲۲۴	۳۵۱
تعداد شرکت های فعال	۶۰	۶۶	۷۳	۸۱	۹۵	۱۰۹
شرکت های منتقل شده به بورس اوراق بهادار	۰	۱	۱	۲	۲	۴

Source: Asia SME Finance Monitor 2014; Asian Development Bank

* اطلاعات مربوط به تاریخ ۲ دسامبر ۲۰۱۴ است.

۹- معرفی اداره ملی اعتبارات^۲ تایلند

اداره ملی اعتبارات تایلند، در بین صاحبان کسب و کار و سرمایه گذاران به عنوان سازمانی که وظیفه جمع آوری و پردازش اطلاعات اعتباری مشتریان مؤسسات مالی را بر عهده دارد، بسیار شناخته شده است. تمام اطلاعات مورد استفاده در تحقیقات و بررسی ها توسط این اداره تهیه می شود. در واقع این سازمان به نهادهای موجود برای تامین مالی کسب و کارهای کوچک کمک می کند تا مشکل عدم تقارن اطلاعات بین خود و مشتریان بالقوه شان را کاهش داده و در نتیجه بتوانند ارزیابی بهتری از ریسک وام های اعطایی به این کسب و کارها انجام دهند. این مسئله به خصوص برای مؤسسات مالی فعال در بخش رسمی حیاتی تر است، چرا که آنها تجربه کمتری در ارزیابی ریسک های مرتبط با SMEها و کسب و کارهای خانوادگی دارند.

اداره ملی اعتبارات تایلند برای کمک به حل این مشکل و در سال ۱۹۹۸ توسط دولت تایلند تاسیس شد. از نظر دولت، یکی از دلایل عمده بروز بحران اقتصادی در این کشور، عدم وجود دستگاهی مسئول برای جمع آوری اطلاعات اعتباری به طور منظم و سراسری است. در نتیجه، تحلیل مؤسسات مالی به دلیل عدم

¹ Stock Exchange of Thailand

² National Credit Bureau

دسترسی به سوابق مالی وام گیرندگان، غیر دقیق و نامنطبق بر واقعیت خواهد بود. به همین منظور دولت در ابتدا دو اداره را یکی جهت جمع آوری و یکپارچه سازی اطلاعات اعتباری و سوابق مالی مشتریان مؤسسات مالی و دیگری جهت ارائه خدمات پرسش نامه به مؤسسات مالی برای جمع آوری اطلاعات مشتریانی که حاضر به ارائه اطلاعات بودند، تعیین نمود. بعد ها در سال ۲۰۰۵، این دو اداره تحت قانون اطلاعات اعتباری کسب و کارها با هم تلفیق شده و اداره ملی اعتبارات را تشکیل دادند. [۱۱]

این اداره اطلاعات مثبت و منفی موجود در مورد افراد و بنگاه ها را به طور ویژه برای اعضاء خود و نیز برای بانکها و مؤسسات مالی غیر بانکی فراهم می آورد. به عبارت دیگر این سازمان اقدام به جمع آوری اطلاعات اعتباری از مؤسسات مالی عضو کرده و گزارش هایی در مورد وضعیت اعتباری مشتریان این مؤسسات و بر حسب درخواست آنها ارائه می نماید. این بانک اطلاعاتی در سال ۲۰۱۳ بر اساس اطلاعات ۲۵ میلیون مشتری و ۷۰،۷ میلیون حساب بانکی مربوط به ۷۸ عضو، محاسبه شده است. [۱]

۱۰- قوانین و سیاست های توسعه صنایع کوچک و متوسط در تایلند

هیئت ملی گسترش صنایع کوچک و متوسط^۱، به عنوان بخشی از بدنه اصلی دولت و تحت ریاست نخست وزیر، عهده دار برنامه ریزی برای توسعه بنگاه های کوچک و متوسط است. دفتر توسعه بنگاه های کوچک و متوسط (OSMEP^۲) نیز به عنوان نهادی دولتی و با هدف برنامه ریزی و هماهنگی سیاست های مربوط به بنگاه های کوچک و متوسط در بین سازمان های دولتی در تایلند، فعالیت می کند. جدول شماره ۶، خلاصه ای از قوانین و سیاست های پیش بینی شده به منظور ارتقای هر چه بیشتر بنگاه های کوچک و متوسط و افزایش سهم آنها در اقتصاد تایلند را در بر دارد. [۱]

OSMEP از سال ۲۰۰۱ و تحت نظارت هیئت ملی گسترش صنایع کوچک و متوسط آغاز به کار نمود و وظیفه آن طراحی برنامه های توسعه کلان صنایع کوچک و متوسط در میان مدت است. تا کنون سه برنامه کلان توسط این نهاد نوشته شده که برنامه سوم در دست اجرا است. برنامه سوم توسعه SMEها (۲۰۱۲-۱۶)، در برگرفته چهار استراتژی در رابطه با محیط مساعد کسب و کار، رقابت پذیری، رشد متوازن کشور و قابلیت صنایع کوچک و متوسط تایلند در پیوستن به بازارهای جهانی است. افزایش دسترسی بنگاه های کوچک و متوسط به منابع مالی، یکی از برنامه های مهم دولت تایلند و ذیل استراتژی محیط مساعد کسب و کار می باشد. [۸]

¹ National Board of SMEs Promotion

² Office of Small and Medium Enterprises Promotion

همچنین به منظور حمایت از بنگاه های کوچک و متوسط در پیوستن به برنامه اقتصاد منطقه ای که قرار بوده است در اواخر سال ۲۰۱۵ توسط اتحادیه کشورهای جنوب شرقی آسیا (ASEAN^۱) اجرا شود، سیاست ملی صنایع کوچک و متوسط، تاکید بیشتری بر تقویت زیر ساخت های دانش شبکه های بین المللی کشور تایلند نموده است، به طوری که این کشور بتواند به راحتی به اقتصاد منطقه متصل شود. [۱]

به همین دلیل OSMEP چندین طرح مطالعاتی را در راستای ارتقاء سیاست گذاری های مربوط به این صنایع در دست اجرا دارد. مطالعه رفتار مصرف کننده در کشورهای عضو ASEAN، دستورالعمل های توسعه ای برای بنگاه های کوچک و متوسطی که در بخش هایی با نرخ رشد بالا فعال هستند، تجزیه و تحلیل ساختار مالی شرکت های کوچک و متوسط و تحلیل ساختار کسب و کار در ۲۲ استان تایلند، از جمله موضوعاتی هستند که در این مطالعات پوشش داده می شوند. [همان]

در سال ۲۰۱۳، این دفتر، برنامه استراتژیک توسعه SMEها و طرح اجرایی بخشی، با هدف قرار دادن سه بخش صنعتی شامل آب گرم بهداشتی و خدمات حوزه سلامت، معاملات عمده فروشی و خرده فروشی و محتواهای اطلاعاتی دیجیتال تنظیم نمود. این برنامه از پنج اصل اساسی تشکیل شده است: ۱- تقویت ظرفیت، ۲- ایجاد ثبات بلندمدت در محیط کسب و کار، ۳- ایجاد سرعت و انعطاف پذیری در عمل، ۴- تشکیل شبکه های کسب و کار و تقویت اتحاد داخلی و خارجی و ۵- ایجاد محبوبیت، شهرت و اعتبار. [همان]

ساختار قانون گذاری در تایلند، ساختاری دو جانبه است. بانک تایلند^۲ قانون گذاری و نظارت بر بانک های تجاری و مؤسسات مالی مجوزدار و غیر بانکی را بر عهده دارد؛ دفتر سیاست های پولی وزارت امور مالی نیز مسئول قانون گذاری مؤسسات مالی تخصصی (از قبیل بانک های دولتی) و بانک توسعه بنگاه های کوچک و متوسط است. بانک تایلند می تواند در موارد تعیین شده از طرف وزارت امور مالی، بر مؤسسات مالی تخصصی نیز نظارت نماید. [۱]

استراتژی کشوری تایلند که توسط دفتر اقتصاد ملی و هیئت توسعه اجتماعی^۳ در سال ۲۰۱۲ آغاز شد، در بر گیرنده برنامه ای به منظور رشد متوازن و در واقع بخشی از چهار استراتژی اصلی هدف گیری شده در برنامه سوم توسعه بنگاه های کوچک و متوسط است. [همان]

استراتژی کشوری تایلند به طور خلاصه شامل این برنامه ها است: رشد و رقابت پذیری، رشد فراگیر (شامل رساندن سهم SMEها به ۴۰ درصد یا بیشتر در تولید ناخالص داخلی)، رشد سبز^۴ و فرآیندهای داخلی^۵. [۸]

¹ Association of Southeast Asian Nations

² The Bank of Thailand

³ Office of National Economic and Social Development Board

⁴ Green Growth

⁵ Internal Process



برنامه راهبردی پنج ساله بانک تایلند (۱۶-۲۰۱۲) نیز با هدف پاسخ به نیاز این بنگاه ها به منابع و خدمات مالی بیشتر و نیز ایجاد ارزش افزوده بالاتر است. [۱]

کمیسیون بورس و اوراق بهادار تایلند پیوسته در تلاش برای توسعه بازارهای سرمایه پیش روی بنگاه های کوچک و متوسط است و اجرای سه برنامه را در دستور کار خود دارد: ۱- آموزش و ایجاد انگیزه انتشار اوراق قرضه شرکتی برای بنگاه های کوچک و متوسط از طریق برگزاری سمینارهای رایگان، اعطاء معافیت در هزینه های رتبه بندی اوراق قرضه، اعطاء معافیت در هزینه های بکارگیری اوراق قرضه و معافیت از پرداخت هزینه ثبت نام در اتحادیه بازار اوراق قرضه تایلند^۱، ۲- برنامه ای به نام IPO^۲ (برنامه بالندگی استان)، که از طریق برقرای آموزش های رایگان و مشاوره، به بنگاه های محلی برای دسترسی بیشتر به بازارهای سرمایه کمک می کند؛ و ۳- برنامه ای که به سرمایه گذاران معتبر اجازه می دهد در محصولات ریسکی تر، از جمله اوراق قرضه رتبه بندی نشده سرمایه گذاری نمایند. [همان]

جدول شماره ۶: سیاست ها و قوانین مالی در رابطه با بنگاه های کوچک و متوسط در تایلند

سیاست های کلی کشور	قوانین	نهاد مسئول قانون گذاری	حوزه قانون گذاری
- برنامه اول توسعه SMEها (۲۰۰۲-۰۶)	قانون توسعه بنگاه های کوچک و متوسط (۲۰۰۰)	دفتر توسعه بنگاه های کوچک و متوسط (OSMEP)	ارتقای بنگاه های کوچک و متوسط
	قوانین اجرایی (۲۰۰۲)	وزارت صنایع	
- برنامه دوم توسعه SMEها (۲۰۰۷-۱۱)	-	هیئت ملی گسترش صنایع کوچک و متوسط	بخش بانکی
	-	وزارت امور مالی، دفتر سیاست های پولی (بانک های دولتی)	
- برنامه سوم توسعه SMEها (۲۰۱۲-۱۶) - برنامه استراتژیک توسعه SMEها و طرح اجرایی توسط بخش ها (۲۰۱۳) استراتژی کشوری تایلند (۲۰۱۲)	قانون کسب و کار نهادهای مالی (۲۰۰۸)	بانک تایلند	بخش بانکی
	قانون بانک توسعه بنگاه های کوچک و متوسط تایلند (۲۰۰۲)		
	قانون مؤسسه تضمین اعتبار صنایع کوچک تایلند (۱۹۹۱) (به همراه دو الحاقیه در سال های ۲۰۰۶ و ۲۰۰۸)		
برنامه استراتژیک پنج ساله (بانک مرکزی) (۲۰۱۲)	قانون اطلاعات اعتباری کسب و کار (۲۰۰۲)	بانک تایلند	بخش غیر بانکی
	قانون امنیت کسب و کار (پیش نویس)		
	قانون بورس اوراق بهادار (۱۹۹۲)	کمیسیون بورس و اوراق بهادار	بازارهای سرمایه

Source: Asia SME Finance Monitor 2014; Asian Development Bank

¹ Thai Bond Market Association

² Pride of The Province

۱۱- جمع بندی

با توجه به اهمیت بنگاه‌های کوچک و متوسط در اقتصاد کشورها و نقش غیر قابل انکار آنها در اشتغال، به کارگیری منابع مالی کوچک و پراکنده و ایجاد حلقه اتصال بین صنایع و بخش‌های مختلف و نهایتاً در رشد اقتصادی، ایجاد و حمایت از این بنگاه‌ها یکی از اولویتهای اساسی در برنامه‌های توسعه اقتصادی در بسیاری از کشورهای توسعه یافته است. از طرفی مطالعات بسیاری نشان می‌دهند که دسترسی به منابع مالی برای بنگاه‌های کوچک و متوسط به مراتب سخت‌تر از بنگاه‌های بزرگ است. دلیل عمده این مسئله به عدم توانایی بنگاه‌های کوچک در تامین وثیقه مالی مناسب و یا عدم شفافیت در بازپرداخت بدهی‌شان است.

در کشور ما نیز علی‌رغم ایجاد نهادهای مالی متفاوت که عمدتاً در زمینه اعطای وام‌های کوتاه مدت و بلندمدت با نرخ بهره پایین، تقویت نقدینگی شرکت‌ها و ارائه مشاوره‌های مالی فعالیت می‌نمایند، تامین مالی این بنگاه‌ها همچنان با مشکل رو به رو است. وضعیت نامساعد تامین نقدینگی در بنگاه‌های کوچک و متوسط ایران، نشان‌دهنده عدم برقراری ارتباط سازنده بین بخش بانکی و بخش تولید است.

در این میان مرور تجربه تایلند به عنوان کشوری که توانسته است بعد از بحران مالی جهانی، به تدریج حجم وام‌های تضمینی اعطایی به بخش کسب و کارهای کوچک و متوسط و به طور کلی سیاست‌های حمایتی از این بنگاه‌ها را توسعه دهد، می‌تواند راهگشا باشد. آنچه از بررسی تجربه این کشور به عنوان عوامل زمینه ساز موفقیت در توسعه صنایع کوچک و متوسط به دست می‌آید، شامل موارد زیر است:

- ۱- وجود یک بانک تخصصی مجزا برای ارائه خدمات بانکی و مشاوره‌ای به بنگاه‌های کوچک و متوسط
- ۲- وجود یک نهاد ضمانت که موجب تسهیل دسترسی بنگاه‌های کوچک و متوسط به بازار اعتبار، افزایش کارایی دارایی‌ها و حل معضل معوقات بانکی شده است.
- ۳- وجود نهاد رتبه بندی که موجب کاهش مشکل عدم تقارن اطلاعات بین بنگاه‌های کوچک و متوسط و مؤسسات مالی شده است.

۴- پیش‌بینی شیوه‌های متنوع تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط در بازار غیر بانکی

۵- وضع قوانین تسهیل‌کننده جریان توسعه صنایع کوچک و متوسط

۶- وجود عزم جدی در اصلاح و بهبود محیط کسب و کار و فراهم آوردن الزامات یک اقتصاد باز

به نظر می‌رسد در مورد کشور ایران، آن‌چه بیش از هر چیز اهمیت دارد، توجه دولت به اهمیت نقش بنگاه‌های کوچک و متوسط و کارآفرینی است. شکی نیست که دولت می‌تواند از پتانسیل بالقوه و بالفعل بنگاه‌های کوچک و متوسط خود برای تحقق رشد اقتصادی مطلوب و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله استفاده کند. اما این امر محقق نخواهد شد، مگر با حمایت خاص از شرکتهای مزبور و ارائه انواع

خدمات متنوع مالی و غیر مالی توسط یک بانک یا واحد بانکداری تخصصی با نیرو های آشنا و متمرکز بر نیاز این حوزه.

از طرفی به دلیل فقدان نهادهای تخصصی صدور ضمانت نامه در ایران، بانک ها علاوه بر واسطه گری وجوه، مسئول ارزیابی افراد و بنگاه ها و صدور ضمانت برای آن ها نیز هستند و از آنجایی که به صورت غیر تخصصی این کار را انجام می دهد، صرفاً برخی دارایی های خاص و عمومی به عنوان وثیقه ضمانت قبول می شود و بسیاری از دارایی ها برای این منظور قابل استفاده نیستند. برخی از وثیقه ها هم عموماً به دلیل مبالغ بدهی کمتر از ارزش آن ها حبس می شوند و قابل استفاده نخواهند بود. بنابراین توسعه نهاد تخصصی ضمانت می تواند موجب افزایش کارایی دارایی ها شده و تاثیر چشم گیری در افزایش توانایی بنگاه های کوچک و متوسط در عرصه اقتصادی داشته باشد.

مسئله دیگر در مورد ایران، وجود بوروکراسی های عریض و طویل در عرصه ورود این بنگاه ها به بورس است. نگاهی به تجربه کشور تایلند نشان می دهد که هر چه شرایط برای ورود بنگاه های کوچک و متوسط به بازارهای سرمایه تسهیل می شود، زمینه برای رشد و شکوفایی این بنگاه ها بیشتر خواهد شد. بنابراین کاستن از بوروکراسی های موجود در این حوزه و تجدید نظر در قوانین ناظر بر پیوستن این بنگاه ها به بازار سرمایه می تواند مفید واقع شود.

در نهایت، ایجاد یک نظام اطلاعاتی فراگیر در کنار نهادی برای رتبه بندی اعتباری، برقراری امنیت، شفافیت و ثبات در نظام بانکی و بازارهای مالی، نظارت مؤثر بر کارکرد نهادهای مالی و به طور کلی تلاش در جهت بهبود محیط کسب و کار می تواند برطرف کننده چالش های جدی پیش روی صنایع کوچک و متوسط در ایران باشد.

- [1] *Asia SME Finance Monitor 2014*; Asian Development Bank
- [2] *Financing SMEs and Entrepreneurs 2015, an OECD Scoreboard*; OECD publishing
- [3] 2nd OECD Conference of Ministers Responsible For Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs): *Promoting Entrepreneurship and Innovative SMEs in a Global Economy Towards a More Responsible and Inclusive Globalization*; Turkey; 2004
- [4] *Customer Management in SME Banking, a Best-in-Class Guide*; IFC (International Finance Corporation, World Bank Group); Advisory Services; 2012
- [5] *Annual Report on European SMEs 2014/2015*; European Commission
- [6] *Small and Medium Sized Enterprises and the Transatlantic Trade and Investment Partnership*; European Commission; 2014
- [7] *The SME Banking Knowledge Guide*; International Finance Corporation (IFC); 2010
- [8] *ADB-OECD Study on Enhancing Financial Accessibility for SMEs, Lessons from Recent Crises*; Asian Development Bank; 2014
- [9] *Closing the Credit Gap for Formal and Informal Micro, Small, and Medium Enterprises*, International Finance Corporation (IFC), 2013
- [10] *SMEs and the Credit Crunch: Current Financing difficulties, Policy Measures and a Review of Literature*; OECD Journal: Financing Market Trends, Volume 2013/2; 2014
- [11] Taghizade Hesari, Farhad & Yoshino, Naoyuki, et al.; *SME credit Risk Analysis Using Bank Lending Data: An Analysis of Thai SMEs*; Asian Development Bank Institute, July 2015
- [12] Taghizade Hesari, Farhad & Yoshino, Naoyuki; *Hometown Investment Trust Funds: An Analysis of Credit Risk*; Asian Development Bank Institute; November 2014
- [13] Shinozaki, Shigehiro; *Capital Market Financing for SMEs: A Growing Need in Emerging Asia*; Asian Development Bank Working Paper Series on Regional Economic Integration; January 2014
- [14] Ozturk, Bahar and Mrkaic, Mico; *SMEs' Access to Finance in the Euro Area: What helps or Hampers?* International Monetary Fund (IMF) Working Paper, European Department, May 2014
- [15] Ganbold, Bataa; *Improving Access to Finance for SMEs: International Good Experiences and Lessons for Mongolia*; Institute of Developing Economies, Japan External Trade Organization (IDE-JETRO); 2008
- [16] Harvie, C., S. Oum, and D. Narjoko , *Small and Medium Enterprises (SMEs) Access to Finance in Selected East Asian Economies*; ERIA Research Project Report 2010-14, Jakarta; 2011
- [17] Schiffer, Mirjam; Weder, Beatrice; *Firm Size and the Business Environment: Worldwide Survey Results*; Discussion Paper Number 43; International Finance Corporation; 2001

[۱۸] بنی طباطبائی، سید مهدی؛ پاک پرور، محمد مهدی؛ فاطمی خوراسگانی، سید علی؛ « اصلاح ساختاری نهاد ضمانت، کلید دسترسی بنگاه‌های کوچک و متوسط به اعتبار»؛ بیست و پنجمین همایش سالانه سیاست‌های پولی و ارزی، خرداد ۱۳۹۴

[۱۹] آرانی، شاهین؛ حیدری، سید علی؛ « ساز و کار بانکداری صنایع خرد، کوچک و متوسط؛ و الگوبرداری آن در ایران»؛ بیست و پنجمین همایش سالانه سیاست‌های پولی و ارزی، خرداد ۱۳۹۴

[۲۰] تأمین مالی شرکت های کوچک و متوسط در بازار سرمایه، مطالعات تطبیقی و راهکار پیشنهادی؛ گزارش شماره ۱۲/۹۳/۴، فرابورس ایران، بهمن ماه ۱۳۹۳

[۲۱] سلطانی، پدram؛ بررسی تأمین مالی بنگاه های کوچک و متوسط در ایران با عنایت به تجارب سایر کشورها، سمینار سالانه سیاست‌های پولی و ارزی؛ ۱۳۹۲



- [۲۲] شاه طهماسبی، اسماعیل؛ جوادیان، مجید؛ «بررسی نقش اعطای تسهیلات به بنگاه های کوچک و متوسط صنعتی در ایجاد اشتغال»، فصل نامه علوم اقتصادی، ویژه شماره ۱، زمستان ۱۳۹۱
- [۲۳] سلطانی، زهرا؛ خشنود، زهرا؛ اکبری آلاشتی، طاهره؛ «ساز و کارهای تامین مالی شرکت های کوچک و متوسط»، پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی، بهار ۱۳۹۰
- [۲۴] الگوی تامین مالی بنگاه های کوچک و متوسط، ۲. بانکداری ویژه کسب و کارهای کوچک و متوسط : تجربیات جهانی و راهکارهای توسعه در ایران، دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، مردادماه ۱۳۹۴
- [۲۵] الگوی تامین مالی بنگاه های کوچک و متوسط؛ ۱. تحلیلی بر مفهوم و اهمیت تامین مالی بنگاه های کوچک و متوسط؛ دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، مردادماه ۱۳۹۴
- [۲۶] آسیب شناسی فرآیند تامین مالی بنگاه های صنعتی کوچک و متوسط (بررسی موردی کارخانه لوله و پروفیل زاگرس)؛ دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، اسفندماه ۱۳۹۳